

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

[sefer] séfat yeter

Ibn-Ezra, Avraham

Pressburg, 1838

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-4959

BD
4084
SEF

1297

(1838)

SEPHAT JETHER.

Beleuchtung dunkler Bibelstellen

und *R. Saadia's* Erklärungen vertheidigend,

gegen *R. Adonim Levita,*

von

R. Abraham Aben-Esra

dem Spanier.

(Aus einer seltenen Handschrift zum ersten Mal gedruckt.)

Mit einer Einleitung

von

M. Letteris.

PRESSBURG,

Druck und Verlag von ANTON Edlen von SCHMID, 1838.

ס פ ר

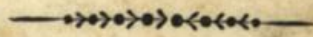
ש פ ת י ת ר

להחכם ר' אברהם בן עזרא,

חברו בעיר לוקה.

להציל רבינו סעדיה גאון בפירושו מן התשגות שהשיג עליו

ר' אדונים הלוי.

ובראש הספר דבר אל הקורא

ס א ת

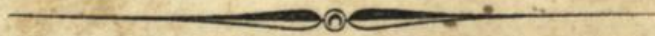
מאיר הלוי לעטעריס.

הספר הנחמד הלזה היה בכתובים עד היום הזה, והוצאתיו לאור

אבי הצעיר

מרדכי ליב ב"ר משה ביסליניס מכראדי.

פרעסבורג,

דרוק אונד פֿערלאג פֿאָן אַנטאָן עדלען פֿאָן שמיד.

SEP

Beleu

und R.

R.

(Aus einer s

Druck und

UNIVERSITÄT
LIBRARY

Mit Bewilligung der k. k. Hof-Censur in Wien.

UNIVERSITÄT POTSDAM
Universitätsbibliothek

הלא
הוא
מטמו
חארין
אשר
בהריס
שמער
כי קר
קהל ג
אספרו
ספורו
בית
אש ו
גדול
מלה
את ע
מאות
עין לא
ימתחר
לכל יו
יחיכלי

דבר אל הקורא.

הלא שמעת, ידידי הקורא, אשר נעשתה בדורותינו אלה? כי האדמה הזאת (אשר לא נסתה מיום ברוא ה' שמים וארץ רק לתת יכולה, או מטמוני כסף וזהב, בדיל ועופרת ברזל ונחושת, אשר יזוקו במעבה הארץ מתחת מים ושוכניהם) פצתה את פיה להקיא שכיות כל חמדה אשר בלעה מימות עולם, עת רגזה ותהל הארץ, ויגע אל שדי בהרים ויעשנו, ויחצבו להבות סביב סביב על גוי ועל אדם יחד! הלא שמעת כאלה? — עד היום הזה עוד בעיניהם יראו כל הולכי למסעיהם, כי קריות נשמות מדור דור, אשר נבלעו משאול מתחת ויאבדו מתוך קהל גוים, יצצו כעשב הארץ וישובו לעמוד על עמדם. אם אמרת אספרה כמו את אשר בינתי בספרים מהמעשה הנורא הזה, ילאו ספורות למי. רק זאת האחת לא אוכל להכחיד תחת לשוני, כי בנות שמונה מאות ושלושים לאלף הרביעי נפלה אש מן השמים, ונפחת ורוח זלעפות, אזי אבלה נבלה הארץ סביבות העיר גדולה לאלהים Pompeji, כי ההר הנורא Vesuv ירק אז אש ומלח על פני האדמה ויעקר באפר ואבנים סביב למשכנותיו, ויכס את עין הארץ ואת העיר הזאת ובנותיה ומגרשיה. — אלף ושבע מאות שנים היתה העיר הזאת טמונה בחיק הארץ במעבה האדמה, עין לא ראתה אותה זולתי עיני האלהים המשוטטות בכל הארץ ומתחת לארץ ויושביה, כי הוא ישים ערי מושב לשמונות עולם, לבל יוסף עוד לערוץ אנוש מן הארץ, הבוטח במשכנות מבטחים ותיכלי הסן בנוים לתלפיות, ולא ישים אל לבו בכסלו: כי בן אדם

תולעה הוא, ובית עכביש מבטחו; ישען על ביתו ולא יעמוד, יחזיק
 בו ולא יקום, כי היושבי בשמים יביט לארץ ותדעד, וכל טירותיה
 וארמונותיה מעשי ידי אדם או פֶּמוֹץ גנבתו סופה. — אך גבעה
 אחת קטנה נשארה, כמו ציון קבר, במקום עיר המעטירה הנשכחה
 מזי רגל כמת מלב, ועל הגבעה מטעי כרמים אדמו עצם מפנינים,
 וכמו נמלאו אשכולות ענביהם מדם החללים אשר תחתיהם שאול
 יציעו, כן מדם ענב התאדמו למו. — כה נרדמה העיר הזאת בחיק
 האדמה כאלפים שנה, ערי בריאה ברא אלהים ופצתה הארץ את
 פיה שנית, לא לבלע ולהשחית, כי אם להוציא בִּלְעָה לאור; אז
 אמר אֵל מסתתר לאשר בחשך: **יִהְיֶה לְךָ אֵשׁ** כי בא היום ויחפרו אנשי
 אדמה במקום הגבעה באר למצוא מים חיים, וימצאו את משואות
 ושמות העיר הזאת, אשר הצבה לה פה קבר בימים הראשונים. למן
 אז ועד עתה יחפרו דברים יקרים ועתיקים לאור, אשר ישתאו עליהם
 כל עובדי ארצות **שׁ** לא נשחתו, וכל כלי חפץ הנמצאו שמה כאז גם
 עתה עוד יצלחו לכל, כי האל הטוב סך במנסה האדמה בעד כל
 שכיות החמדה, בל קרוב עליהן משחית לְחַבֵּל; אף הראה ברוב
 חסדו אותנו לדעת, כי פועל כפיו ומעשה ידיו יצרו, ברצונו גם אחרי
 ימים רבים עת אין זכר למו עוד על פני חוץ — יצאו מעדמות עפר
 כעשב הארץ ובאדמת קברם בל יכליון. —

ראה אנכי נשאתי דְעִי למרחוק, ידידי הקורא! ובמשל וחיות
 דברתי עמך ואחזתיך ביד ימינך להוליכך ארץ מרחקים ולהראות
 כי יד ה' לא תקצר, להוציא מטמוני מסתרים לאור עולם.

הנה כן עוד משכיות חמדה ואבני חפץ אבדו מאתנו, לא יזכרו
 עוד ולא יפקדו ולא יעלו על לב, אף כי יקרו מפוז ומפנינים, ובכתם אופיד
 לא יִסְוֶלְאוּ: הלא המה מפעלות אנשי שם חכמי לב אשר הראו
 חכמתם ובינתם לעיני העמים: ספרי חכמי ישראל אשר לא יצאו עוד
 לאור בעט ברזל ועפרת. — ואם לא פצתה הארץ את פיה לבלוע צבי
 תפארתם, הלא בבתי עקד הספרים כבבתי כלאים החבאו, ולא אלינו

נגה אורם. לכן זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו, כי העיר את לב
 איש יקר ונכבד אשר הקדיש הונו ורכושו ושלום ביתו להיות נע
 ונד בארצות נכריות, אך למען הוציא יקר מזולל, ואבני קדש מכף
 אנשים לא ידעו ערכם. ה"ה אוהב חכמה ותופש תורה היקר מ'
 מרדכי ליב ביס לייכיס איש בראדי. סגולות יקרות אין על
 עפר משלם, כבר יצאו על ידו לאור בדפוס המפואר של האדון
אנטאן די שמיד בעיר המעטידה **פרעסבורג**, ואלה שמותם:
 ספר **יקווי המים** כולל הקירות מחקירות שונות מאת החוקר האלהי
 הנודע בשערים רב שמואל אבן תבון ז"ל, ספר **הרמב"ן זצ"ל**
 על מסכת **שבת**, ס' **מנחת קנאות**, וס' **מורה המירה** להחכם
 ר' ש"ט בן פלקיירא ז"ל; ועוד ידו נטויה להוציא לאור ספרים חדשים
 לא שערום אבותינו, כי עודם בכתובים ולא נפוצו מעינותיהם, מעיני
 ישועה, עד היום הזה לאור עולם. גם החוברת הקטנה הזאת אשר
 נוכח פניך, קורא נחמד, היא אבן חן אשר אין לה מאסף עד כה
 מחוצות קריות ומתשואות המון קרת, שם איש לבצעו מקצהו ילכו
 למו, שם איש את אחיו ידחקו למען בצוע בצע, ואין חולה מהם
 עלי אבן יקרה סגרת ומסגרת בין כתבי יד בליס ומטולאים אשר אל
 עש וסס נתנו למאכל, ובן אדם שמה לא יבין ערכם! והנה אך
 למותר אעיר את לב הקורא, המבין דבר לאשורו, כי עלי הספר
 הקטן הזה עליס לתרופה המה; שם מחברו החכם ר' אברהם
 בן עזרא הוא לו לבדו ליות חן עד עולם. אין אומר ואין דברים,
 אין תהלה ואין כבוד, אשר יתנו הוד והדר אל הספר הזה יותר מן
 מחביו, כי זכרו לא יסוף מוקהל ישראל כל עוד נשמת שדי תחינו
 ושפתנו אתנו. — אמנם אחת היא, על כן אמרתי אדברה וירוח לי:
 כל איש אשר לו עינים לראות ולב להבין, ישית יגון בלבבו יומם ולילה
 בראותו תהפוכות איוה מחברים בימינו אלה, אשר מעט מהם כי
 יבערו ויכסלו בקרב לבם ובפיהם ירבו הבל ורעות רוח ולהג הרב
 יגיעת בשר, כי עוד יתאמצו לתת לאולתם ולכסלם נתיבות אל-מִוֹת
 למען

למען ידעו גם דור אחרון בנים יולדו, כי הרו עמל וילדו שקד ובטנם
 הכין אולת וסכלות כל הימים אשר חיו על האדמה. לספרים כאלה
 אשר הזוה נגעי בני אדם, תהלואי הנפש וקרב לב, אין תרופה ואין
 מזור, רק דברי אמת ומישרים אשר הרו והגו מלב גדולים חקקי לב
 מימות עולם. פרי צדקה לחיים יאכלו אנשי לבב ותאורנה עיניהם,
 ויהי לבבם, ושב ורפא למו.

ועתה, אהובי הקורא! אשר תחקור עד תכלית, בלכתך לבקר
 בהיכל החכמים ובמשכיות חמדתם, דע לך כי החכם הגדול ר' אברהם
 בן עזרא, מלבד אשר אסף בחפניו כל חכמה וכל מדע על כל בני
 גילו; גם קורות חייו ואת אשר הגיע אליו הוסיפו לו כשרון המעשה
 וגדולת הנפש מכל אחיו. — הולך נדוד מארץ מולדתו במקלו עבר
 ארצות נכריות, ובכל מקום אשר דרכו כפות רגליו הרים נס לחכמתו,
 והשאיר אחריו ברכה לזכר עולם. כאשר יעידון ויגידון ספריו היקרים
 אשר כתב בערים הגדולות אשר גר שם מימים ימימה בלכתו למסעיו
 והנה אציגה עמך פה איזה דברים מתולדותיו, למען ישמח לבך עליהם:
 ר' יהודה הלוי (המשורר הגדול ובע"המה ספר הכוזרי) וראב"ע היו
 שני בני אחיות, ובן עזרא פנה למעלה והצליח ועשה פרי בדקדוק
 ושירים, באצטגנינות ושאר חכמות כי רוחו הוא קבצם והיו לאחדים
 בידו. הרמב"ם כתב אל בנו ר' אברהם (באגרות הרמב"ם) תהלות עד אין
 קץ על חכמת האיש הנעלה דגול מרובה הלזה; וצוה לו ללמוד חבורת
 בכל יכלתו, והראב"ע הלך נדוד רוב ימי חייו, כנראה בחתימות חבוריו.
 והנה שמעתי אומרים שר' יהודה הלוי (אשר לקח אותו אלהים בשנת
 תת"ק לאלף החמישי) היה עשיר גדול ולו בת יפת תאר ונכף היא
 יחידה לו, ויהי בהגיע עתה, עת דודים, ותאלצהו אשתו לתת אותה
 לאיש בעודנו חי, כי זקן האיש מאד, ויקצוף הרב כי הציקתהו יום
 יום, וישבע להשיאה אל הראשון מבני ישראל אשר יפגשהו ביום
 ההוא. והנה הראב"ע הלך לדרכו ובא במקרה אל פני ר"י הלוי לבוש
 קרעים ובלויי סחבנת, כגר בארץ. ויהי כראות אשת ר' יהודה הלוי

את

את העני הזה, ותזכור את השבועה אשר נשבע בעלה, ותתעצב מאד ויפלו פניה. ותדרוש האשה ותשאל את פני הראב"ע לדעת אם הוא תופש תורה ויודע בינה, ויתנכר האיש ולא הודיע אף שמיין דבר טוב הנמצא בו, ותלך האשה אל בעלה לבית מדרשו, ותבך לפניו לאמר: הבת הערינה איך תהיה לבו! פרי בטני וחיי רוחי, איכה תפול חבל לגבר דרכו נסתרה, נעור וריק מכל חכמה ומדע! ויאמר לה אישה: הרגעני ורמזי, מנעי קולך מבכי, כי אנכי אלמרהו דרכי ה' ודרך תבונות אורנו, ובה' בטחתי כי אודע את זרעי לצדקה, ותפקחנה עיני, אף כי לא ידע כעת דרך אמת, ותושיה נדחה ממנו. ויקח את ר' אברהם בן עזרא אליו וידבר אל לבו דברים טובים ונחומים, למען ישמע ויוסף לקח ולתורתו יטה אוזן. ויערים ראב"ע לשמוע תורתו בכל נפשו ומאדו. ויהי היום ור' יהודה הלוי בושש לבוא אל ביתו, כי נתאחר בבית מדרשו, על כי נתקשה שמה בחבור טור אות רי"ש בפזמון הנודע: **אדון חסדך וכו'**. ותלך האשה ותפצר בו לעת האוכל שישב לביתו, ושאלהו ראב"ע מה יום מיומים, כי בושש לבוא אל השולחן ביום ההוא? — ויתל בו הזקן על דבריו, כי בז לו בלבו. וראב"ע הפציר בו, עד שהלכה אשת ר' יהודה הלוי אשת חכמה עד מאד בחמלתה עליו אל בית מדרש אישה, ותקח מחברת שאליו, ולא ישה לא הגידה ותראה אותה להראב"ע, ויקס הראב"ע ויקח שבת סופר בכפו, והתחיל לתקן השיר הזה בשנים שלשה מקומות, וכשהגיע לתיבת רי"ש, כתב כל הבית ההוא הראשון המזוהל: **רצה ה' לשמור כפלים וכו'**. וכראות זאת ר' יהודה הלוי, שמח שמחה גדולה ויפול על צוארו ויחבקו וישקו, ויאמר לו: ברוך ה' אשר לא השבית גואל לאברהם, עתה ידעתי כי בן עזרא אתה, כי מי יפליא לעשות כזאת, הוין ממך? — אז רפתה רוחו ויתודע אל הלוי, ויתלו ר"י את בתו לאשה, גם מהר ומתן רב מאד נתן לה, וישמח הלוי בלבו לאמר: אני העשרתי את אברם! ויתן מקום לדלתות חתנו בשירו הנעים עד היום הזה. — והנה ידי הקורא,

אנכי

בטנס
כאלה
הוא
קי לב
יהם
לבקר
דהם
ל בני
נשה
עבר
זתו
דים
שעיו
זם:
היו
דוק
דים
אין
ד
יו
נת
יא
ה
ים
ם
ש
יי

אנכי נתתי לפניך המעשה הזה ככתוב בספרים בשנוי לשון קצת. ואם לא אערבנו כי אמת הדבר, הלא ישפוק לנו הספור הזה לדעת כי שם עולם עשה לו הראב"ע בכל הארץ. עד אשר מליצה וחירות ישאו עליו המושלים ועל שנות חייו. וזה לאות על כחו ועוצם ידו. כי מראש ימות עולם עד היום הזה ימוי אנשי שם גדולים חקרו לב נפלאות ידברו; ומושכים בשבט סופר יקומו בכל דור ודור ממלכה וממלכה, לספר לדור אחרון בנים יולדו מעשי נפלאות מאנשי דעת אשר עשו להם שם עולם על פני חוץ.*

ואני בטרם אכלה לדבר, אנכי נותן לפניך עוד למזכרת אהבה שני שירים להראב"ע, אשר יהיו לך למושיב נפש, כי בס נמצא טוהר לבו וכשרון נפשו צמודים יחד. — גם לדורי קורות עולם ודברי ימי בעלי אסופות (Literargeschichtsforscher) יהיו לתועלת, כי בשירים ההם נרשם גם זמן כתיבתם, למען יהיו לזכרון כל הימים. ואלה הם:

* ידוע לכל טשכיל, מדוע סני דור דור יאטרו המושלים כי רבנים נפלאים נהיו בירחי קדם לגדולי ארץ, אשר מעולם אנשי השם. כי הנה השכל האנושי אשר לא נסח הסידר למצוא הסבה והמסובב לכל דבר הנעשה תחת השמש, (כאשר זאת הסגולה טיוחרת רק לבחירי עם, אשר להם יתר שאה ויתר עז בחכמה רבינה לב) לא יכול למצוא פתרון דברים רבים אשר בחק יסודות הנפש יסודתם, וחוקר עד תכלית יבוא בקל אל המונחם; לכן עת ראו הטופ העם אשר קצרה בינתם, את אנשי סגולה הרמים והנשאים בתקפם ובגבורתם, או בחכמתם וביית לבם, היו כמשתוממים ודרכם נסתרה לפניהם. אזי כח הרמיון, (אשר יתראה תמיד ברוב חלומותיו, עת עכל אדם נכונ אחר מטצוא חפץ ותוכן הענינים) נטה את אהלו בקרב לב ההטון, ויחבר דברים אשר לא חוברו מעולם, ולב ההטון הלא נפתה הוא, ויאמין לכל דבריו ולכל חלומותיו, אשר חלם הרמיון. — על דרך זה נבראו המשלים, והרמיונות בשירי העמים הקרטוניים, [אשר עם אמונת העם דרך אחר ילכו] תולדות גדולי עם ועריצי גוי, עד היום הזה. כידוע לבעלי חכמת הנפש (Psychologen)

„זוה החרוז למחבר *“

לדרור דורים שנותיך אלהי.	וחיינו מתי מספר ספורים .
ואתה חי וקיים לעדי עד .	וסופר כל למשפחות ודורים .
ושוכן עד וקדוש רם ונשגב .	ועושה טוב ומטיב לישרים .
למודיכם בדרך הישרה .	ויקראם חסידים גם בדורים .
בחסרך אלהים למדני .	לתורתך יאבין הסדרים .
ועורני להתחכם ברתך .	ואדעם יהיו על פי סדורים .
כמו עד כה עזרתני בטובך .	לפרש עוד פשט כל הספרים .
והשלמתיו בארבעת אלפים .	תשע מאות ועוד שבע ועשרים .
שנת ששי למחזור רם בדומי .	שנת רצון שנת תפקוד אסורים .
ביום ששי ביום טובה ושמוחה .	לישראל קדושים גם טהורים .

וביום שני בר"ח אדר ראשון שנת ד'
תתקכ"ז נפטר אבן עזרא ז"ל והוא
בן ע"ה וכתב סימן לעצמו בשנת
פטירתו כתיבת ידו: ואברם בן חמש
ושבעים שנה בצאתו מחרון אף י"י.

תנצב"ה.

(* השירים האלה נמצאים בסוף פירוש הראב"ע: עי' החוזה, נכתב בכתב יד
על קלף (בכתבנית רביעית בוגין) ושטרר בבירה עקד הספרים של ארזנינו הקיסר
סעסטרויך בעיר רבתי בגוים וויען הבירה. השיר הראשון ככלות הראב"ע את
ספרו ברומי, כפי ידיעתי לא יצא עוד לאור בסוף חבורו הנדפס פעמים

לשון
ספור
אשר
כהו
יוליס
ודור
אנשי
בה
והר
עלי
זהם

איים
רשי
אשר
שש
עם
או
בח
זר
שד
י
ים
צי

משנה תורה -	סורה נא אל	תלמוד תורה	ישואל ללמוד
גן כשורה.	כרת כהו	כות דת האל	שם תמצא הל
לא נעדרה.	אחת מהן	ליו וקראו	דרשו מע
היתה אורה.	ני ישראל	נרותיו לב	יום בו העלו
דרנו נסתרה.	כל סתום*	פריו נגלה	ולעין כל במ
דבר סרה.	כן יואר כי	ליו דבר לא	הדובר ע
רכיו הורה.	מהו או כד	בר חבור ק	אי זה איש ה
ראת משמרה.	משמרה לק	ותבונותיו	שם תורותיו
קל תפארה	מטה עוז מ	ברבי מיומן	הרב משה
עליו סתרה.	עוזו יהיה	חסד וכנף	יטה אל אליו

ועתה קורא נעים! קח נא את ספר שפת יתר בידך. וקרא
 נא בו ברוח נכון או תקרא לו עונג. ותראה כי איננו שפת יתר -
 אך למותר, כי ברכה בו!

רבות. השיר השני, — אשר לא ידעתי מדוע נתן לו מקום בסוף חבור הראב"ע
 אם לא על כי גם אלה ירו עשחה, לספר תהלת גבר עמיתו הרמב"ם ז"ל לוי
 עולם בסוף חבורו — אפשר כי הוא ג"כ פועל ירי בן-עזרא, אף כי הרמב"ם
 היה צעיר לביי. לעת זקנת הראב"ע; ולא ידעתי לשיר הזה מקום אחר עוד
 זולתי בזה. אשר יוראה

* פה חסר לדעתי מלה אחת. כי מלבד שהדלת הזאת יוצא מן הכלל, כי כיון
 בעלות ד' תנועות, עוד המובן הוא להפך מרצון המליץ! ולדעתי יתכן, כי
 נחסר פה מלה אין, ה"ל: אין כל סתום (אשר) דרכו נסתרה (בספר הי"ד),
 או מלת אף או עם חסרה, והבחר יבחר.

והיה בי התענג בספר הקטן הזה על יושד שכל הראב"ע וטוב
 לבו להמליץ בעד אנוש כערכו רב סעדיה ז"ל, ולעמוד לימין צדקו נגד
 משיגו ר' אדונים (הוא דונש בן לברט*) ותמצא בו סדרים, דבר דבור
 על אפניו, וזכרתני גם אני, המושגיח על צאת הספר לאור כליל בהדרו.

* יריר נפשי החכם המופלא ר' שמואל דוד לוצאטור מזכיר את ר' אדונים הלוי
 בין המרדקקים הראשונים בספרו היקר אשר כתב בלשון איטלקית בשם:
 (Prolegomeni ad una gramatica ragionata della lingua ebraica,
 p. 26 § 1.) Adonim levita di Fez, dei cui scritti ignoransi
 persino i nomi, encomiato però da Aben Esdra nel
 שפה ברורה. ובמקום אחר בזה הספר (p. 29 XII. § 3) יאמר:
 Secondo che accenna Aben Esdra nel שפה ברורה, Adonim
 levita fu in parte precursore del Chajug nella riforma della
 gramtica ebraica.

ר' אדונים הלוי טובא גם באפודי, והס' שפת יתר נמצא בכ"י גם בארצו
 הספרים של האלומד הגדול דע ראססי (Codex 314) כאשר הודיע לנו החכם
 תזה בספרו קורות גדולי ישראל, (Dizionario storico) בתולדות הראב"ע.

פרעסבורג, כ"ב לחדש זיו התקצ"ח לב"ע.

מאיר הלוי לעטעריס.

אמר הצעיר הכותב: להקל על המעיין למצוא דברי הפיץ לספר הנכבד הזה, סדרתי לוח מורה מקום מכל הפסוקים והענינים המבוארים בו, ועשיתי בהם סימנים למוען יוכל למצוא בנקל מבוקשו, ותברכני נפשו.

דברים

ח' כימים אשר ישנתם
 קכ"ד כי יסיר את נק
 ז"ט ולחומי רשף
 קנ"ז אפחיהם
 ס"ח לח שערום אבותיכם
 ע"ד פרעות חויז
 ק"ח חו הנסה אלהים

יהושע

קנ"ט הארון הנרות
 קכ"ה חלקים קדושים

שמואל

קמ"ז כלו צבית
 קכ"ז ויחמר עד
 ס"ח דבר המלך נחון

מלכים

קנ"ח בחיל כבד

ישעיה

כ"ז כחאספת זרים
 ת"ו מחלים אשר חמדתם
 ק"ג כי יצושו מחלים
 ז"ח בן טבחל

בראשית

כ"ט טרף צפיה
 ז"י גיבתי יוס
 י"ב והחמר לחה צבד
 כ' זדני
 ו' ללטרק
 ס"ח ותלה
 ע"ט כנרת חרן
 כ"ח כי יצא טילה
 קמ"ד סותה
 קמ"ו עקרו טור

שמות

ק"מ סרטרות
 ק"נ צלפת חש
 פ"ט נערמו
 ס"ט ותען להם
 כ"ד ומלקחיה ומחפותיה

ויקרא

ז"ב ויקרק

במדבר

ת' לשד השמן
 כ"ו חשרת ענבים
 ז' כחאליס נטע ה'

ועל ארמת יסחבל לה יצואו . קכ"ז
 ועשה חח . קכ"ח
 ארך החצר . נ

תרי עשר

הרות הגלעד . י"ח
 ועלתה כאור . קל"ג
 וסוד צהמות יחיתן . ק"ז
 ושם ידבר עמנו . ק"ט
 ארצנו נפלחות . ק"י
 ותשליך צמולות ים כל העתה . ק"יא
 כל קדושים עמך . קי"ז

תהלים

תעלים לעתות צללה . ח'
 ציקרותיך . י'
 לבחיונים . י"ח
 אדרס עד צית חללים . י"ד
 ודבר עמים . ט"ו
 נסכיהם מדס . י"ז
 יעז צהותו . י"ט
 מי כמותך חסין . כ"ה
 ויחננו . כ"ה
 חלכאים . כ"ז
 צמתים חסיו . כ"ח
 ישמע אל ויענס . כ"ט
 על דל שפתי . קל"ד
 יונת אלס . קמ"ז
 שנות ימין עליון . ל"ד
 כיקר כרים . ל"ז
 וכצורי לעפר . ל"ח
 על מות לבן . מ"ח
 לועז . מ"ג
 מה יקרו רעין . נ"ג
 לעור רודס . נ"ב

לור העודה . ע"ו
 וכסיליהם . קמ"ט
 צרח חמיר . מ"ז
 צעים רוחו . קמ"ח
 מכוש וצטס . קנ"ח
 כדור . ס"ז
 מחירות חותה . ב'
 הלומי יין . קנ"ג
 צצובה ונחת . קנ"ד
 הן ארבלס . נ"ד
 וצד צדדת היער . קנ"ו
 כנלותך . קנ"ז
 באונך . ק"ס
 צדמי ימי . ס"ט
 לה ארחה ים . ע'
 דורי נסע . ע"ח
 צר ואור . קמ"ח
 מי פעל ועשה . ס'
 סקוח חזנים ולא ישמע . קי"ח
 והתאששו . מ"ח
 צאשמנים כמתים . ס"ג
 בח מאד . קל"ט
 דועס לצקרים . קט"ו
 הנני יוסיף . ק"כח
 ויקראהו . קכ"ח

ירמיה

והלכותיהם להם . ק"ה
 לציח . קמ"ד
 עיר תהלת . ה'

יהזקאל

משתחוויתם . ק"ג
 עת נצרת מיומים . ק"ו
 וכל כהף מרוטה . קי"ט

ספר
 ינים
 שו

איוב

גדלני כאז . . . ד'
 למה תרדמני כמו חל . . . ה'
 נותן זמירות . . . כ"ב
 הן תוי . . . קת"ג
 יתור הרים . . . ל"ה
 תמבני . . . ת"ג
 יסין עגן חורו . . . ת"ט
 ויבא גם השטן . . . ס"ג
 לא נוסל חכמי מכס . . . ס"ד
 מזרות צעתו . . . ע"ד
 ועיש על זניה . . . ע"ג
 ללמות . . . ז"ב
 חס לא נכחד קימנו . . . ק"ח
 וחולס כלס תשובו . . . קי"ד
 ליום עזרות יובלו . . . ק"ל
דניאל עזרא נחמיה וד"ה

והיולדה . . . ס"ז
 למדת המלך . . . קל"ח
 ה' הטוב יכסר צעד . . . קנ"ד
 חמנים . . . קס"ט

חמש מגלות

תשורי . . . נ"ח
 נסתי . . . ס"ג
 לתלפיות . . . ס"ז
 ואס לא יבאל הגידה לי . . . ק"כ
 עמל הכסילים תיבענו . . . קכ"ח

רפה סצרויה . . . נ"ה
 סלף יצט . . . נ"ט
 חשחה . . . ס"ח
 על הנחלות . . . ס"ד
 סלבי מיט . . . ע"ז
 חסמנים . . . ע"ח
 על חולת השחר . . . ס"ג
 ה' הושיעה . . . ז"ח
 ללמות . . . ז"ב
 כנחד בקיטור . . . ז"ד
 צמיונים . . . ז"ה
 תמו חרבות . . . ז"ו
 לעקו ויה' שמע . . . ז"ז
 תחויזים מנהו . . . ז"ח
 כתער תלטט . . . ז"ט
 ינהגנו על מות . . . ק'
 יהי אחריתו להכרות . . . ק"ל
 יחזו פנימו . . . קל"ג

משלי

כבוד חלהים הסתר דבר . . . י"ו
 זמת חולת הטחת . . . כ"ח
 חדס ערוס כוסה דעת . . . ז"ו
 צחין חלטים חזום צר . . . ס"ט
 עטרת תשחרת תמבנך . . . נ"ח
 ושלות כסולים . . . נ"ז
 חשה ירחת ה' היא תהלל . . . קי"ג
 למחות מלכין . . . מ"ה

סֵפֶר יְסוּד דְקָדוּק כְּתוּר . סֵפֶר יִכְבֵּס לֵב כְּמוֹ נֶתֶר
 סֵפֶר בְּשֵׁם תַלְמִיד שְׁמוֹ חַיִּים סֵפֶר יִגְלֶה לּוֹ דְבַר סֵתֶר
 סֵפֶר לְאֵבְרָהָם בְּנוֹ מֵאִיר סֵפֶר קִרְאָהוּ שְׁפֵת יִתְרִי

אדוני האדונים! שא עון ר' אדונים הלוי משכבו נ"ע, שקשי
 על אדוניו ראש הישיבה רב סעדיה תנצב"ה. ואני אברהם בן מאיר
 בן עזרא הספרדי נדבה רוחי, להציל דברי הגאון מיד אדונים
 קשה, ולולי שידעתיו שהיה חכם בדורו, הייתי אומר: תחלת דברי
 פיהו סכלות, כי החל בתהלה לאמר, ששגג הגאון בפתרון, וככה
 הוא אומר תמיד: ועוד פתור, ואנה מצא בכל המקרא זאת הגזרה,
 כי אם בטעם חלום, והנה יעשה מדברי הנביאים, שדבריהם אמת,
 כדברי חלום, שיובקש פותר להם. והיה נכון יותר לאמר: ועוד פירש
 או ביאר.

א) וַתִּשְׁלַח אֶת אֲמֹתָהּ וַתִּקְחָהּ (סמיט' ז' ה') אמר הגאון שהוא
 כמו אמה ארכו. ויאמר ר' אדונים שטעה ג' טעיות מדרך דקדוק הלשון.
 ואני אברהם אומר, מי יתן ואני ור' אדונים היינו בדור אחד, והייתי
 מוכיחו על הדברים האלה, כי כל דבר שיאמר תלמיד מפי רבו ורבו
 מפי רבו, אין ראוי להשיב כי אם על הרב הקדמון, וידעתי כי רב
 סעדיה הקל שבתלמידים היה מחכמי התלמוד, והגדול שבהם היה
 קל מחכמי המשנה, אם כן מה חטא הגאון? ומדוע אליו ריבות?
 יקום יריב את ההרים מוסדי עולם, הם חכמי המשנה שפירשו כן

ועוד מצינו שאמר הגאון במקומות רבים מספריו: אע"פ שמוסברת דקדוק הלשון אינו בדברי הראשונים, אנו נסמוך עליהם, ונעזוב דעתנו, כי היא נקלה כנגד דעתם. — וכן עשה במלת ונקה לא ינקה. שאך אחרי רבים להטות, ורבים כאלה.

(ב) בַּאֲהֵלִים בָּטַע יי (צמד כ"ד) אמר הגאון, שהוא כמו יושב אֲהֵלִים, ור' אדונים אמר שהוא כמו מר וַאֲהֵלוֹת, וע' פנים לתורה, ויש להשיב, כי משקלי השמות משתנים. גם יושב אֲהֵלִים לאות, כי מצאנו השכונני בַּאֲהֵלִים וכן קדש קָדְשִׁים בקמץ גדול, בקדש הַקְּדָשִׁים בקמץ חטף, ואם ישאל שואל: מה טעם נטע עם אהלים? הרי לו: ויטע אֲהֵלִי אַפְרָנֹו. ועוד מאין לר' אדונים כי אהלים עצי בושם הם ונופל בהם לשון נטיעה? אולי הם כמו שמצאנום במקום אחר שניהם דבוקים, מר ואהלות, ומפרשים רבים פירשו אהלים עובר והוא מתולדות דגי הים.

(ג) מְאִירוֹת אוֹתָהּ (יסעי כ"ז) אמר הגאון, שהוא כמו אָרִיתִי מורי, זי אמר ר' אדונים, שהוא מגזרת ולא תֵאִירוּ מובחי מדיקדוק הלשון. ויש להשיב, כי יתכן היות גזרה א' וטעם א', והם מב' שרשים, כמו וַיֵּשֶׁר אֶל מֵלֶאֱךָ, שהוא מהפעלים השניים לפי דעתו ולפי דעת כל המדקדקים, לפי שהוא מהפעלים שהלמ"ד שלהם נעלם ואם בא מערער לומר יתכן היות וישר אל מלאך מהפעלים חכפולים, ולא ידמה זה כמו מאירות עם אריתי. התשובה נכונה לפניו לאמר: ולא ידעת שהוא מבנין הכבד מהפעלים השניים! ואם אמר מה טעם מְלַקְטוֹת אותה? ככה פירושו: שאין מנהג הנשים לעלות על עץ גבוה, וכאשר תֵּשֶׁבְרָנָה הַפְּאֵרוֹת, ותתיינה קרוצות לארץ, אז תצאנה הנשים לארות הפרי. ואם אמר עוד: א' ראוי לומר ומאירות פְּרִיָה? הרי לו: וַאֲרָהָהּ כל עוברי דרך, ולפי דעת ר' אדונים מה הנשים ומה טעם באות? ועוד כי תאירו מובחי, ר"ל תעשו אור בתוכו, ואין כן מאירות אותה כי תעשנה אור בתוכם.

(ד) גְּדֻלְגֵי בָּאָב (חי 3 ל"ח) אמר הגאון, שטעמו וּכְאָב אָבוּשׁ ואומר ר' אדונים שהודה איוב להשם שגדלו בָּאָב. ואמר על פי

הגאון שזה חרבן הלשון, ותלילה לנו לפתור דבר שיובילנו להפר נקודה אחת מלשון הקדש. ולא אמר מאומה, בעבור שמצאנו כל ד' התנועות מתחלפות זו בזו, ולולי שאין רצוני להאריך, הייתי מבאר זה היטב. וב' הפירושים אינימו נכונים מדרך הדקדוק; גם מטעם ענין המקום, כי מלת גדל בהיותה מבנין הקל, לא יצא הפעל אל אחר, כמו עד כי גדל מאד, ואיך יתכן לומר גדלני כאב, רק גדלני מבנין הכבד הדגוש, כי לא יתכן להיות פעול מפועל שלא יצא אל אחר! לכן פי' הכתוב: כי היתום הנזכר למעלה, כאלו גדל עמי מנעורי, וכמוהו לא יגורף רע, לא יגור עמך, ומבטן אמי אנחנה שב אל האלמנה הנז' ולפי' הגאון ור' אדונים אין טעם למלת אנחנה.

(ה) למה תרדפני כמו-אל (חיוז י"ט) אמר הגאון שהוא חול, כמו לאנשים האל; ור' אדונים אמר שהוא קדש, וראייתו שלא היה בדרך איוב וחביריו זולתם. וגם שזאת הראיה צריכה ראייה ב' פיר' אלה נכונים, אם כן אין להשיב על הגאון.

ו* — ועוד אמר הגאון כי האותיות המשרתים, הם חצי כל האותיות. ור' אדונים אמר כי הט' והד' ג"כ ממושרתים, וזה הפך דעת כל המדקקים הראשונים והאחרונים. וידוע כי ט' נצטרק וט' ויצטירו, תמורת ת' התפעל, לדבר צחות באות, כי אם היה הת' כמנהגו, ראה הצ' כאלו היא ט' ובהיות הת"ו והט"ית קרובים במוצא, החליפוהו ולא ימצא הט' נוסף כ"א עם צ', ואין כן מנהג המשרתים, ור' הזדמנתון אינה ראייה כי המלה ארמית ולא ל"הק. אחר שמצאנו אם תבעין בעיני במקרא, הנה דברי ר' אדונים בט' וד' נכונים, גם דברי הגאון אינם רחוקים.

ז* — עוד אמר הגאון, כי אחר שנתח אברהם אבינו את העגלה והעז והאיל ושחט הצפור, החיים הקב"ה לאות, כי לולי זה במה היה מאמין שיעשה הקב"ה מה שדבר לי? — ור' אדונים אמר, שירידת אש מן השמים היא אות גדולה. ואני אומר, שדרך הגאון לרדוף אחר

* בכל מקום הנראה כחסר הלכתי לו נראה הסימן ליון כזה (—) ונמקמות כאלה ונמחמרים הקאים המלוינים צליון [?] שנתתי לטי נחפוס, ולא מלחתי הדגנים ע"ס חמוד הדעת, כי ירחתי להקן דברי קדמונים. ודי למנין. מה"ל.

שמוסברת
דעתנו,
שאך

וא כמו
פנים
אהלים
גדול,
טע עם
אהלים
מקום
אהלים

אריתי

דקדוק

ז מב

דעתי

שלחם

ועלים

כונה

ואם

נשים

יצות

דאוי

דעת

רל

יש

פי

קדמונינו ז"ל, והם אמרו זה מדעתם כי מאיזה מקום ראה ראייה על תחיית המתים. ולר' אדונים יש לערער ולומר הלא תרדמה גדולה נפלה עליו, ונאמר לו בחלום נבואה פרשת ידוע תדע, והכתוב לא העיד שהקיץ, וראה האש יורדת, א"כ הנה האות בספק!

(ח) תַּעֲלִים לַעֲתוֹת בַּצָּרָה, (תפלים י') אמר הגאון, שהוא כמו בצרה קראתי והוא אמת; ור' אדונים אמר, שהוא מגזרת דבר הַבְּצָרוֹת, ודבריו תוהו, כי טעם כל המזמור אינו כ"א על צר וכצוק.

(ט) בַּקֹּרֶת תִּהְיֶה, (ויקרא י"ט) פי' הגאון, שתהיה לוקה ברצועת הבקר, כי כן אמרו חכמים ז"ל; ור' אדונים לא אמר בה מאומה.

(י) בַּיְקָרְוֶהָ, (תפלים מ"ה) אמר הגאון שהוא כמו בקורת; ויאמר ר' אדונים שהוא מגזרת יקר, ונעלם היו"ד כמנהגו עם החול"ם, ולפי דעתי, המלה קשה להיות בנות מלכים לעולם יקרות, ואלו אמר המשוורר שתהינה נבזות, אז היה כבוד לאשר נאמר עליו המזמור, ומה טעם דגשות הקו"ף? ואחר שהמלה זרה, אין ראוי להרחיב פה על הגאון, אע"פ שלא אדע במלה הזאת פירוש טוב מפירוש ר' אדונים.

(יא) לַגַּיִינִים, (תפלים קכ"ג) אמר הגאון, שהיא מלשון משנה שקורין למחנה לגיון; ויאמר ר' אדונים שהמלה שתי תיבות: ופי' הַגַּיִים הַיְיִנִים, כמו הרב הַיְיִנָּה. וזאת טעות גדולה, כי היא מלה אחת, כי אין בלשון הקדש מלה אחת מורכבת מאשתי מלות בפעלים, ובתואר השמות הנגזר מצאנו מועטות במלות הטעם, כמו את אשר בלעדי; ועוד טעות שנית כי לַגַּיִי-ראוי להיות סמוך, והנכון שהמלה מגזרת גאה, והוא תואר השם, כמו עֲלִיּוֹנִים, ונשתנה הח"א, ולא היה במושקלו בעבור אות הגרון.

(יב) גְּנֻבְתֵי יוֹם, (נחמיה ל"ח) הנכון מה שאמר ר' אדונים, רק לא פי' למה לא באה רמלה מלעיל בעבור תוספת היו"ד, כמו רַבְּתֵי בָּגוּיִם שְׁרֵתֵי? כי העברים שמו הפרש בין היו"ד הנוסף, ובין

היו"ד שהוא מדבר בעדו; ובגנובת יום עובו המלה מלרע בעבור
השתנות הבי"ת, כמו מלאַי משפט, ואחר שהפרישו בינה לפעול,
אין צריך להבדלה אחרת.

(ג) וַתֹּאמֶר לְאַהֲבָה בְּגֵד, (צרחית ל') אמר הגאון, באה הגדה
והתברר; ור"א אמר, שלא יתכן לאמר מהגיד גד, ולא פי' בו מאומה.
ואני אומר שדברי הגאון אינם רחוקים, כי הנה אמרו העברים וְהִשְׁיִיאוּ
אותם עון אשמה, מגזרת אם יעלה לשמים שִׂיאוּ, וכאשר יאמר
המערער כי השיאו ושיאו ב' שרשים וטעם אחד, כאמרו המדקדקים
במלת לא יְדוֹן רוחי באדם עם וישב הרבו אל נְדָנָה, ויכל הגאון לומר.
ורבים פירשו בגד, בא מול הטוב כי כן הוא בלשון ישמעאל בעבור
ב' הלשוניות הקרובות מאד, וכמוהו העורכים לַגֵּד שלחן והוא כוכב
צדק. — ולפי דעתי שמלת גד מגזרת גְּרֹדֵר מבעלי הכפל: והטעם,
שיש לה בניס רבים, וטעם חסרון ה"א במכתב, כי סמכו העברים
על המבטא, וכמוהו על יום טוב בְּנֵי (סמואל ח' כ"ה).

(ד) אֲדָרָם עַד בֵּית אֱלֹהִים, (תפלים מ"ג) אמר הגאון, שהוא
לשון משנה, האשה מדרה את בנה, ור"א אמר, שלא יתכן היות
ככה רק בתנועת האל"ף בשו"א ופת"ח, וזאת איננה טענה, כי
המלה מהפעלים שהלמד שלהם נעלם ומבנין נפעל, כאלו אמר
אדרה עמהם, כמו וַיִּלְחַמוּנִי חַנַּם שְׂטֵעָמוּ וַיִּלְחֲמוּ עִמִּי. ופי' ר'
אדונים מגזרת דוס לה'; וי' יתן וידום, ואז טוב לו! כי אין לפי זה
טעם וריח, אחר שהמשורר אמר כי אעבור בסך, למה ידום? ועוד
שהנה אחריו בקול רנה ותודה? — גם טעה בדקדוק ב'
טעויות גדולות, הא', כי אין האל"ף מתנועה בשו"א ופת"ח הנה
במשפט בנין הכבד הדגוש, וטעות הב', כי מנהג העברים לכפול ל'
הפעל, כמו סגריד, או הע' והל', כמו סחרחר, ירקק, אדמדם, או
הפ' והע' והל' יחסרוהו, כמו תִּשְׁגֶּשְׁגִי, ומה שאמר כי מה שיכפלו
העברים בסוף המלה הזאת הוא שורש, כמו סוֹבֵב, הלוך וְטָפוֹף,
אינו כן שורש הד' ממלת אדרם. ומה שאמר על מלת טוטפות,

טעות אחרת, כי ב' הטט"ן שורש הם; ועוד כי מלת טוטפת שם
לא פעל, ואינו מגזרת הליך וטפוף, כאשר אמר.

(טו) יִדְבַר עַמִּים, (תסליס י"ג) אמר הגאון, שהוא כמו ענוי
ולא הביא לו חבר; ויאמר ר' אדוניס שהוא מגזרת הַדְּבָר, הַזְּבָרֹת
בְּיָם. ולפי דעתי, שהוא כטעם יֶאֱבֵד, וקרוב הוא לפי הגאון וכמוהו
בדברי הימים, וַתִּדְבַר אֶת כָּל זֶרַע הַמַּמְלָכָה, וּבַמְלָכִים וַתֵּאֱבֵד כְּתוּב
ואולי הם מגזרת אכנו בְּדָבָר.

(טז) כְּבוֹד אֱלֹהִים הִסְתַּר דְּבָר, (תסליס כ"ט) אמר ר' אדוניס,
שפי' בו הגאון פי' שאין בו טעם, והוא פי' בו מחילת עון כמו הסתר
פניך מחטאי, ומה שפי' בו הגאון שכחתי; רק לפי דעתי כן הוא פי'
הכתוב, כי המסתיר דברי ה' שלא לגלות סודו למי שאינו ראוי, מְכַבֵּד
ה', והחוקר על דברי המלוכה של בשר ודם חולק כבוד למלך, כמו
שאמר בסוף הפסוק וכבוד מלכים הקור דבר, והראיה שאין פי' ר'
אדוניס נכון שלא אמר הכתוב עון, ואמר הסתר דבר.

(יז) נִסְפְּיָהֶם מָדָם, (תסליס ע"ג) אמר הגאון שהוא מגזרת היתה
דָּיִם, כי יאמר מן חיים חם, ומן ציים צם, והאמת שפי' דם, כמו
כי הדם הוא הנפש, רק טעה במשקלו, כי מלת דים קמוץ, והמ'
מן רבים שאינם נמצאים, ומ' חיים לשון רבים, והיא בחיר"ק.

(יח) הָרֹת הַגְּלָעָד, (עמ"ס ה') אמר הגאון שטעמו הרים,
כמו ימות עולם ימים, ולא נשתנה הה"א בסמיכה כאשר לא נשתנה
הרי בגלבע; ויאמר ר"א א"כ מה טעם למען הרחיב את גבולם?
והנה ר' אדוניס פירש מצורתו וילכד יחידתו.

(יט) יַעֲזֹז בְּהִתָּז, (תסליס נ"ח) פי' בו הגאון בממונו; ולגלג
עליו ר' אדוניס, בעבור היות הה"א והו"ו שורש, ויתכן שמחשב
הגאון מגזרת הָזָה להם למלך, והטעם בממון הָזָה לו, והנכון כמו
לְהִתָּז, ויהיה בהותו סי' לפועל, ויתכן היותו פועל כמו ותוכחתי
ב'קרים.

כ זְבַדְנִי, (גדלסית ל') אמר הגאון, שהוא כמו זבת חלב ודבש; ור"א תפסו מחסרון הדי, ויוכל הגאון להשיב, כי מלת זבת חסרה ד' בעבור חבור ד' ות' רפה הקרובים במוצא הלשון, ורבים אמרו כמוהו הָרָה לָלֵת, כמו לָלֵדֵת. או יהיה פי' זבדני כמו זבת והם ב' שרשים, כמו עֵינָה וְעֵינָת, ורבים כן.

כא זְמַת אֲוֵלֵת חֲטָאֵת, (מסלי כ"ד) אמר הגאון, כי הזמה והחטאת והתועבה לאדם ליצנות; ויאמר ר"א אני אפתרנו פתרון שרוצה כל איש נבון, כי זמת האולת כחטאת, והטעם באשה, וע"כ הביא המשל השני יותר, כי מי שרוצה לְשִׁאֲבָה, ר"ל לסבול אולתה. ופי' זה אין לו טעם. וככה פי': דע כי האויל הוא טפש שאין לו דעת, והליץ יש לו דעת ויִהְיֶה לֵל בבני אדם, וע"כ ישנאוהו, והוא תועבה להם מלצנותו, וכשיחשוב האדם בדברי אולת, תביאנו לידי חטאת.

כב בְּמַהֲפַכַת זָרִים, (יסעי' ח') אמר הגאון, שהוא מגזרת זרם, ויאמר ר' אדונים, שזה לא יתכן מחסרון המו', כי מן חרם יאמר חרמים, ומ' זרים אינו אלא לשון רבים, ואני אומר כי הדין עם הגאון, כי זרים כמו זרם, שמשקלי השמות משתנים כמו וְקָמְטָן בְּשֵׁם, אריתי מורי עם בשמי, וכמוהו אחור וקדם, ורוח הקדום.

כג בְּזִהְיֵן זְמִירוֹת, (חיוב ל"ס) אמר הגאון, שה' עושה הכל והם מזמרים לו; ויאמר ר' אדונים, כי מלת וְלֹא אָמַר אֵינָה אֱלֹהֵי עוֹשֵׂי מוֹשַׁכַת עֲצָמָה וְאַחֲרֵת עֲמָה. והטעם, שלא היה האדם מזמר לה' בלילה ולא ביום. ועוד ראוי להוסיף היה ולומר: ולא היה נותן זמירות בלילה; ולדעתי פי' הגאון אמת, והטעם לככבים שכל רואיהם זמרו לה', כמו כי אראה שמיך וכו' ירח וככבים, ולא יזכיר השמש בעבור שתסתיר הככבים ביום שלא יִרְאָה רק השמש לבדו, ויש טעם בזה למלת לילה, ועל פי' זה מוֹצְאֵי בְּקֶר וְעֵרֵב תִּרְנִין (תהלים ס"ט), כמו נותן זמירות.

וטפת שם

כמו עבוי
הזכרות
און וכמוהו
בד כתוב

אדונים
כמו הסתר
זן הוא פי
וי, מכבוד
לך, כמו
אין פי' ר'

דת היתה
דס, כמו
זן, והמו'

זו הרים,
נשתנה
גבולם?

; ולגלג
שמחשב
נכון כמו
תוכחתי

כד) וּמִלְקַחֶיהָ וּמִחַתּוֹתֶיהָ, (סמוך כ"ה) אמר הגאון, שהוא כמו קח את המחתה, ויאמר ר' אדונים שאין מחתה למנורה כלל, אבל הוא לזובח, ופי' מחתות המנורה, מגרפות וחיתה בה את הזית, וזה תמה גדול, כי זה ר' אדונים לא היה מהקדמונים, א"כ מי הגיד לו, שלא היו מחתות למנורה, שילקו הכהנים בהם הנרות? ולמה הוציא הכתוב ממשפטו? והנה הראיה שכן הוא, שכתוב ומחתותיה שהם רבים, ולא אחת כאשר אמר.

כה) מִי בְמוֹךְ חֶסֶן יָהּ, (תהלים ס"ט) אמר הגאון, יורש הארץ מלשון ארמית אחסנא. ונכון היותו תואר כמו וְחֶסֶן הוּא פְּאֵלוֹנִים. רק טעה ר"א שאמר כי משקלו אָסִיר מְרִיא רַבִּיד, ואלה אינם שמות, ואיך ישקול מלת שם תואר בְּשֵׁם לְבָדוּ? ועשה כן במלת מנה אחת אפים, כי הביא, אסיר, שריד ופליט וחביריו ואין אחד מהם על משקל חסין רק בסמיכות, כאסירי התקוה, פליטי חרב, וטעה טעות גדולה, שהביא סביב עמהם ואינו שם התואר, ועוד גדולה מוזאת שהביא יריד עם שכיר, וזאת הגזרה לא ידענו איך מצטרפת ואם היא מהפעלים העומדים, או מהיוצאים.

כו) וַיִּחַרְגֵהוּ, (תהלים י"ח) אמר הגאון שהוא כתרגום וּמִחַדְרֵיהֶם אימה, ור"א אמר שהמלה הפוכה, ודברי הגאון נכונים, וטעם ממסגרותיהם מהארמונים הנסגרים בהם. וידעתי כי כבש כמו כשב, ושלמה כשמלה, ולא ימצא ככה בפעלים, כ"א בשמות.

כז) חִלְפָאִים, (תהלים יו"ד) אמר הגאון טעמו דלים, והיא תיבה אחת; ויאמר ר"א שזה לא יתכן, כי לא יאמר מן מלך כי אם מלכים. ומי אמר לו שהאחד חלך? רק חלכא. — ויאמר ר"א שהם ב' תיבות חיל פָּאִים כמו חיל נְכָאִים, א"כ יִרְאֶה לָנוּ ר' אדונים במקרא חיל בלא יו"ד מגזרת חיל, וכל שהוא על משקלו בבית, זית שית, ואמר ר' אדונים שהוסרה נ' נכאים כאשר הוסרה כ' כסות ממלת ענבים סוּתָה. וזאת עניות גדולה כי נ' נכאים שורש בנכאה לבב מבנין נפעל והטעם א' אלא שהשרשים משתנים, וככה רבים וגם כן מילת סוּתָה.

כח **בַּמַּתִּים חָפְשִׁי**, (תהלים ס"ט) אמר הגאון, כי המת חפשי מהמיתה וכל הבריות עבדים; ויאמר ר' אדונים חפשי מעבודת האלהים ואלה דברי קדמונינו ולא בדאם מלבו, והנכון חפשי מעמל, כי אדם לעמל יולד.

כט **יִשְׁמַע אֵל וְעַנֶּנּוּ**, (תהלים נ"ה) אמר הגאון, יעיד במ כמו לא תענה; ויאמר ר"א כי לא יתכן היות לשון עדות בלא ב' ופי' שהוא מגזרת ויענך וירעיבך. ואני אומר כי דברי הגאון אמת. וטענת ר"א אינה נכונה, כי רבים לנו כזה, כמו לא נגענוך שהוא נגענו בך, ודברי ר' אדונים שקר כי היה ראוי להיות שבור בחיד"ק ויפתח העי"ן וידגש הנו"ן כמשפט בנין הכבד, ואם אמר מה יזיק שיהיה מבנין הקל? זה לא יתכן בעבור היותו מהפעלים היוצאים אל אחר, כי המ' סימן הפעלים, ואם אמר א"כ יהיה מבנין הכבד הנוסף כמו יעלם, יש לו להראות בנין זה נמוצא במקרא.

ל **טָרַף בְּפִיהָ**, (נדרים ס"ה) אמר הגאון חתוך בפיה ויאמר ר"א, היעשה מפועל פעול, ופי' כי זית וטרף ב' שמות, ולא אמר נכונה כי ר"ש טרף קמוץ הפך כל פועל עבר, והוא שם התואר, כי יש תואר דומה לפועל כמו הולך, שלא יתכן היותו פועל, כי אין לו פעול בעבור שהוא מהפעלים העומדים ויש שם תואר דומה לפועל כמו מת ורבים כמוהו.

לא **בֶּן טָבָאֵל**, (ישעיה ז') אמר הגאון בן רמליה בגי' * ור"א תפסו בעבור שיבא רמלה ולא רמליה? והגאון דרף אחר הקדמונים וע' פנים לתורה; וי"א הטוב אלינו, והנכון שטעמו שר גדול חשוב בעיני ב' המלכים.

* עיון נרש"י ורד"ק שם והסימניוהו ה"ח ע"ס ח"ג זחלנ"ס ולס"ו מה שתפסו ר"ח נענור שינה רמלה זה' ז"ל רמלח זה' ולפי דעת הרד"ק חין תסיסה כלל על הגאון עיי"ס. — המעתיק

און, שהוא
מנורה כלל,
ה בה את
ונים, א"כ
הם הנרות?
א, שכתוב

גאון, יורש
חסון הוא
ביד, ואלה
ועשה כן
ט וחביריו
זה, פליטי
ה התואר,
ידענו איך

ומקדרים
ים, וטעם
כמו כשב,

לים, והיא
לך כי אם
ר"א שהם
ר' אדונים
בית, זיה
ות ממלת
לבב מבנין
וגם כן

לב בַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבְּתָם, (דנ"ח) אמר הגאון כנגד ישיבתם כולה. ויאמר ר"א כי הכ' תחת ה' כמו כעבד כאדוניו, כעמי כעמך, וזאת טענה גדולה כי כפי"ן אלה לדרך קצרה, וטעמו כעבד כאדוניו, ואדוניו כעבד, ועמך כעמו, שאין הפרש ביניהם כי זה כזה וזה כזה, ועוד אין טעם לפי ר"א, כי מה טעם הימים אשר ישיבתם? ופי' הגאון נכון וטעם להזכיר זה כי הכתוב אמר וישב העם בקדש ושם רבו על המים ושתו מים רבים ולא היה כן.

לג יִדְרְקֶךָ, (ויקרא י"ד) אמר הגאון שהוכפל לקושי, ולדעתו דברי ר' אדונים קרובים והעד לבנה אדמדמת * רק טעה שפי' שחורח אני על שער שחור שבעיניה, כי לא יקרא האדם כלו בתואר שם בעבור אבר אחד או שער אחד.

לד שְׁנוֹת יָמִין עֲלִיּוֹן (תהלים ע"ז) אמר הגאון יד ה', ויאמר ר' אדונים שהוא לשון שבועה, כי כן הוא לשון הגרי, וכמותו יָמִינִים יָמִין שָׁקֵר. ופי' הגאון הוא האמת, וככה פי' הפסוק ואומר חֲלוּתִי היא מוגזרת חֲלָה ה' בה על משקל למען עֲבוּהוּ, וטעם היא על מחשבתו, וטעם שנות ימין עליון, שנשתנה כמו ודתייהם שונות, ע"כ אמר אחרון אזכור מעללי יה — וטעם ימין גבורות ה' שהוא עליון, או יהיה שנות עליון כמו שמעו וטעמו חלתי היא מחשבתי כשנות ימין עליון ודבק גם בבא אחריו, וטעם ימין כמו וימינם ימין שקד וטעם ימין שקד כי בתחלה אמר אשר פיהם דבר שוא, ואין צורך ללשון הגרי כלל.

לה יִתְגַּד הָרִים מִרְעֵהוּ, (חייז כ"ח) אמר הגאון כמו ויתרו את הארץ, ור"א אמר שהוא מן יתרון. והנכון שפי' המלה כטעם שאין טעם לדברי שניהם.

(*) דנ"ח ר"ח חסרו מהספר חמס ילסירו מתוך דנ"ח כחצ"ע. ועיון נס"הם להצמ"ס (נגעים פ"ח ד') וז"ל וכן חמר צנבעי חס: לננה חזמזמת, ענינו החזק נחזמזמות, ר"ל טיהים זה המרחץ המעורב מן הלונן עם חזוק החזמזמות ויהיה ממנו המרחץ הנקרא פתוך עכ"ל הלח, עיי"ט כי וקרים הם.

לו) אָרָם עָרוֹם פּוֹסֶה רַעַת, (תּזלי י"ח) אָמַר הַגָּאוֹן שֶׁהוּא כְּמוֹ
תְּנוּסָה עַל הַשֶּׁה, וְהָאִמְתָּ שֶׁלֹּא יִתְכַן. גַּם יֵשׁ לְעֵרְעֵר עַל דְּבַר ר"א בְּעֵבֹד
שֶׁלֹּא מִצְאָנוּ גּוֹדֵה זֶה מִבְּנֵי הַקָּל, וְאִם יֵאמֹר הִנֵּה כְּמוֹהוּ עֵבִית כְּשִׁית
בְּשִׁיזָן, יֵשׁ לְהַשִּׁיב כִּי כְּשִׁית אֵינוֹ פּוֹעֵל יוֹצֵא אֶל אַחֵר.

לז) בִּיקֵר פְּרִים, (תּפּלִיס ל"ז) אָמַר הַגָּאוֹן לְחִלוֹת הַעֲמֻקִּים.
וְר"א אָמַר חֶלֶב הַכִּבְשִׁים, וּב' הַפִּיּוּשִׁים נִכְוָנִים כִּי מִצִּינֵי כֶר נִרְחַב
וּלְבָשׁוּ כְרִים הַצָּאֵן.

לח) וּכְבוֹדֵי לְעֵפֶר, (תּפּלִיס ז') אָמַר הַגָּאוֹן כִּי כְבוֹד הַגּוֹף הוּא
הַנֶּפֶשׁ, וַיֹּאמֶר ר"א כִּי זֹאת טַעוֹת גְּדוֹלָה, דֶּק הַגּוֹף הוּא בְּעֵבֹד הַנֶּפֶשׁ
כְּמוֹ הַמְּשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב עֵדִיךְ, וַיִּקַּם ר' מִשֶּׁה הִכְהֵן לְפָרֵשׁ אֶל תַּחַד כְּבוֹדֵי,
כְּמוֹ נִפְשֵׁי, כִּי מִנְהַג נְבִיאִים לְכַפּוֹל הַטַּעַם בְּמִלַּת אַחֲדוֹת, וְאִזְקֵס ר'
יְהוּדָה בֶּן בַּלְעָם וַיִּלְעַג עֲלָיו כִּי אֵיךְ יִהְיֶה הַכְּבוֹד נֶפֶשׁ, וְכַתּוּב וְכְבוֹדֵי
לְעֵפֶר יִשְׁכֵן סֵלָה, וְהַנֶּפֶשׁ לֹא תִשְׁכֵּן בְּעֵפֶר? אַח"כּ הוֹדוּ ר' אֲדוֹנִים וְר'
יְהוּדָה שֶׁאֵין סֶפֶק כִּי הַכְּבוֹד הוּא הַנֶּפֶשׁ כִּשְׁהוּא נִכְבֵּד מִשְׁנֵי חֲלָקֵי הָאָדָם
שֶׁהֵם הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף, הֲלֹא תִרְאֶה שֶׁכְּתוּב לְמַעַן יִזְמוּדֵךְ כְּבוֹד, וַיִּגַּל כְּבוֹדֵי,
וְאַחֲרָיו אֵף בְּשָׂרֵי יִשְׁכּוֹן לְבַטָּח שֶׁהוּא הַגּוֹף וְאֵין זֶה כֶּפֶל לְשׁוֹן כִּי מִלַּת
אֵף תּוֹכִיחַ, וְאִסִּיר טַעוֹת ר' יְהוּדָה כִּי כְּתוּב דְּבַקָּה לְעֵפֶר נִפְשֵׁי דִרְךְ
מִשָּׁל, וְאִמְרוּ כִּי הַמְּשַׁבֵּיעַ בְּטוֹב עֵדִיךְ, נִפְשֵׁךְ, כְּמוֹ תִשְׁבַּע נִפְשֵׁי.

לט) וְלַחֲמֵי רִשָּׁף, (דְּנִיִּים ל"ג) אָמַר הַגָּאוֹן חֲמוֹת אֵשׁ,
וַיֹּאמֶר ר' אֲדוֹנִים כִּי הֵם כְּמוֹ אֵשׁ, וְאֵנִי אֹמֵר שֶׁכֵּל רִשָּׁף בְּמִקְרָא הוּא
כְּמוֹ אֵשׁ, וְכְמוֹהוּ וּבְנֵי רִשָּׁף יִגְבִּיהוּ עוֹף, וְהַטַּעַם כְּתוּלָדוֹת אֵשׁ, וּבְנֵי
הֵם הַנִּיּוֹצִיִּים, וְאֵלוֹ הֵיחַ דְּבַק וְלַחֲמֵי רִשָּׁף עִם וְשֵׁן בְּחֲמוֹת הֵיחַ נִכּוֹן,
דֶּק מִה טַעַם הַזֹּאת בְּאִמְצַע וְקִטְבַּ מְדִירֵי וְהֵם מִיֵּנִי דְבַר שְׁבִאוֹר? וְאִם
טַעַן אֵנָה מִצִּיאַת הַלִּי גּוֹסֵף? הֲרֵאֵנוּ: הַשְּׁלִישִׁי לְאַבְשָׁלוֹם בֶּן מַעֲכָה, וְאִם
אָמַר שֶׁאֵין כֵּן וְלַחֲמֵי רִשָּׁף בְּעֵבֹד תּוֹסַפֵּת הוּי"ו, הֲרֵי וְלֹאֹם מִלֵּאוֹם
יֵאמְרָן, וְאִם אָמַר אֲוִלֵי הוּא שׁוֹרֵשׁ בַּפֿ"ע, הִנֵּה שֶׁלְנוּ וְשֶׁלּוֹ יוֹכִיחַ.

מ) לְשֵׁר הַשָּׁמֶן, (זְמַדְנֵי י"ח) אָמַר הַגָּאוֹן מִתּוֹקָה כְּשֶׁמֶן, בְּלֹא
דְאִיָּה וַיֹּאמֶר ר' אֲדוֹנִים שֶׁהוּא הִלִּיחָה שְׁבוּ, כְּמוֹ נִהַפֵּךְ לְשָׂדֵי, וְכִּי שֶׁגַּ

ישיבתם
זי כעמוד,
כאדוני,
זוה כוה,
פי הגאון
רבו על

ולדעתי
שחורה
אר שם

ויאמר
ימינם
חלוצתי
היא על
ת ע"כ
עליון,
ות ימין
עם ימין
די כלל.

ויתרו
כטעם

כס"ה
ענינו
ס חזק
ס הס.

הנאון? ולחת השמן מתוקה וערבה, והעד כצפיתית בדבש כשאינו
מבושל, וכשמבושל הוא כטעם לשד השמן, ושמן זה אינו שמן זית
רק כמו לריח שמניך טובים.

מא על מוית לַבָּן, (פסלים ט') אמר הגאון שהל' נוסף ופתוח
כל ליצהר, והטעם כן והוא אחד מהלויים ככתוב בדברי הימים ור"א
אמר שהוא שם מלך מהגוים שנלחמו עם דוד, ולא הביא ראיה,
ולדעתו מלת עלמות א' כעלמות שיר, שהוא פיוט בס' תהלות, וגם
הגאון לא אמר שם דבר רק המלה אחת היא אצל.

מב לועז, (פסלים ק"ד) אמר הגאון כמו לעגי שפה, ור"א
אמר שהוא כלשון משנה מוציא לעז על בניה; ושני הפי' במשקל
אחד כי אין מכריע.

מג וְתִמְנָגְנִי, (חייב כ"ח) אמר הגאון כמו מוגן צריך, ור"א
אמר שהוא מוגרת נמוגו כל יושבי כנען, והוא אמת, ואולי לא אמר
הגאון על השרש אלא על העקר.

מד מי — אמר הגאון שלא יפול על דבר ידוע בלשון עבר?
ויאמר ר' אדונים שאינו כן בעבור שמצא מי פשע יעקב, ואני אומר
שדברי הגאון אמוז, כי פי' הכתוב בחסרון והטעם מי יסד, או הוליד
או עשה או הגדיל פשע יעקב.

מה לַמַּחֲזֵת מְלָכִין, (פסלי ל"ח) אמר הגאון מלשון תרגום
עצה, ויאמר ר' אדונים שהוא כעולות מחים. ופי' הגאון הוא הנכון
כי אם כדברי ר"א היה הלמ"ד שבור בחיד"ק, ולא פתוח, כמו שנות,
עולמים שטעמו לשנות עולמים, ואם יאמר הנה למזבח, התשובה
כי נפתח הל' להורות ה' הדעת החסר כמשפט חבר הל' שהוא ב'
כמו בשמים, ונמצא שלם בהשמים חסדך, אם כן נפתח הל' מחסרון הא'
בנין הכבד הנוסף כמו למרות עני' כבודו.

כז **מֵאֵילִים אֲשֶׁר חִמְרָתֶם**, (יסעים ח') פִּי הַגֹּאֵן כְּבָשִׁים
וַיֹּאמֶר ר' אֲדוֹנִים שֶׁהוּא מְגוֹרֵת אֲלוֹנִים כְּמוֹ אֵלֶּה, וְלִדְעִיתִי הַכְּתוּב כִּפּוּל
כְּמִשְׁפֵּט הַנְּבִיאִים, רַק דְּבַרִי הַגֹּאֵן אֵינֶם רְחוּקִים.

כז **בְּרֹאשׁ אָמִיר**, (יסעים י"ז) אִמֵּר הַגֹּאֵן כְּמִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ
הָאִמִּירֵךְ הַיּוֹם, וַיֹּאמֶר ר"א שֶׁהִיא מִשְׁדִּיגֵי עֵנֶף, וְכֵן הוּא כְּשֶׁרִיג שֶׁהוּא
לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ, וְגַם דְּבַרִי הַגֹּאֵן נְכוּנִים, וְכִמּוּהוּ יִתְאֲמְרוּ כָּל פּוֹעֲלֵי אוֹן.

כח **וְהִתְאַשְׁשׁוּ**, (יסעים מ"ז) אִמֵּר הַגֹּאֵן מְגוֹרֵת יֹאשׁ
וַיֹּאמֶר ר"א שֶׁהוּא כְּמוֹ יִשׁוּשׁ, וַיֹּאמֶר רַבִּינוּ הָאֵי גֹאֵן שֶׁהוּא מְגוֹרֵת
אֵשׁ, וְהַטַּעַם הֵיוּ חֲרִים, וְהִנְכוּן בְּעֵינֵי הוֹסְדוֹ לְשׁוֹן יִסוּד כְּמוֹ לְאִשִּׁישֵׁי
קִיר חֲרֻשָׁת.

כט **יִפְיֵץ עֵבֶן אֹרֶז**, (חיו"ב ל"ז) אִמֵּר הַגֹּאֵן שֶׁאֵינוֹ לְשׁוֹן אוֹר
וַיֹּאמֶר ר"א כִּי הוּא הַמְּאוּר שֶׁהוּא סַבַּת הַעֲנַנִּים, וְמֵהָ יַעֲשֶׂה בַּפְּסוּק
כְּחוּם צַח עָלֵי אוֹר? —

נ **בְּאֵין אֶלְפִים אֲבוּס בָּר**, (מסלי י"ד) אִמֵּר הַגֹּאֵן בַּמְּקוֹם
שֶׁאֵין בְּקֵד אֲבוּס בָּר, וְעוֹשֶׂה אֲבוּס בְּקִמְצֵי קִטָּן כְּמוֹ בְּקִמְצֵי גְדוֹל, וְכֵן
כְּמִשְׁמַעוֹ, וַיֹּאמֶר ר"א בְּאֵין בְּקֵד הַאֲבוּס נְקִי וַיִּפֶּה פִּי שְׁסוּפּוֹ מוֹכִיחַ עָלָיו
אֵע"פ שֶׁשֵּׁשׁ לְטַעוֹן בְּמַלְת בָּר, רַק כֵּאֵן הוּא כְּדֶרֶךְ טַהַר יוֹמָא.

נא **עֲטָרַת תְּפִאֲרַת תְּמַגְנָה**, (מסלי י"ח) אִמֵּר ר' אֲדוֹנִים
שֶׁהַגֹּאֵן פִּי מִגֵּן, וְהוּא אוֹמֵר שֶׁהוּא כְּמוֹ מִגֵּן צִדִּיק, גַּם בּוֹחַ יִפֶּה אִמֵּר.

נב **מֵה יִקְרוּ רַעֲיָה אֵל**, (פסלים קל"ט) אִמֵּר הַגֹּאֵן מִחֲשֻׁבוֹתֶיךָ
וְכִמּוּהוּ וְלִדְעִינָן לְבוֹ, כִּי הוּיָז וְהִנּוּץ נוֹסְפִים כְּמוֹ זִכְרוֹן. וַיֹּאמֶר ר"א
שֶׁהוּא כְּמוֹ סְגוּלָה, וְאֵנִי אוֹמֵר שֶׁסְּפְרוּ רְאוּי לְהִשְׁרֵף עַל שִׁיאִמֵּר שִׁישׁ
לְשֵׁם שֶׁהוּא אַחַד — חֲבָרִים וְרַעִים רַק בְּדֶרֶךְ דֶּרֶשׁ לֹא ע"ד פֶּשֶׁט.
חֲלִילָה! חֲלִילָה! וְהִנֵּה דָבָר סְדֵה עַל ה', רַק פִּי הַגֹּאֵן נִכּוֹן הֲלֹא תִרְאֶה
שֶׁאִמֵּר הַנְּבִיא תַחֲלָה: בְּנֵת לְרַעִי מִדְּחֻק, וְאַחַר דְּבָרִים רַבִּים אִמֵּר מֵה
יִקְרוּ רַעֲיָה אֵל וְהַטַּעַם כִּי אַתָּה תִּבְיָן רַעִי מִדְּחֻק מִזְּמַן קִדְמוֹן קוֹדֵם

דבש כשאינו
וינו שמן זית

נוסף ופתוח
הימים ור"א
זביא ראיח,
תהלות, וגם

שפה, ור"א
פ"י במשקל

יריך, ור"א
לי לא אמר

לשון עבר?
ראני אומר
או הוליד

שון תרגום
זוא הנכון
כמו שנות,
התשובה
שהוא ב'
זסרון הא'

שאחשוב, ומחשבותך יקרים בעיני שלא אוכל לדעתם, כמו ויקר
 פדיון נפשם, הלא אחריו: אספרם מחול ירביו, ואיך ידבר כן על סגולי
 ה'! ומה טעם הקיצותי ועודי עמך, ודבר רעה אל רעה שאמר שרעי
 ה' אין להם מספר.

(נג) צָעִיר רוֹדֵם, (פסלים ס"ח) אמר הגאון הפְּתָה שלהם כאלו
 אמר רודה בס, ור' אדונים אמר שהוא מן נרדם, ודברי הגאון
 נכונים שאין טעם לדברי ר' אדונים, ומה שאמר שלא אמר רודם
 בקמצות הד' בקמץ גדול, הראינו לו: איה המעלם כוים, ואלו שנו
 העברים המשפט בפעלים שהלמ"ד שלהם נעלם.

(נד) הֵן אֲרָאֶלֶם צָעֵקוּ חוּצָה, (ישעיה ל"ג) אמר הגאון גדוליהם
 ואין למלה חבר בהיות מלאכי שלום כפול כמשפט רובי הנבואות,
 ויאמר ר"א כי אראלם כמו בְּשָׁלֶם תְּבַשֵּׁר, ולדעתי הוא ירושלים
 שנקראת אריאל על שם המזבח, או בעבור דבר אחר והטעם כשיראו
 אראלים הם שרים שלה חנוס יצעקו חוצה.

(נה) רָפָה שְׁבָרִיָּה, (פסלים ס') אמר הגאון כמו הֲרַפָּה לה,
 ור"א אמר שהיא מגזרת רפואה, כי אותיות אהו"י מתהפכים וה'
 השוב כמו א' בסוף המלה, ואין הפרש ביניהם במבטא.

(נו) מְשֻׁרֵת עֲנָבִים, (נחמדי ו') אמר הגאון מלשון משנה
 שורין, ויאמר ר"א כי הת' שרש כמו ושרת, והטעם עבודת, ולא
 אמר מאומה, כי מה טעם לאמר לא ישתה כל עבודת ענבים?

(נז) וְשִׁלּוֹת בְּסִילִים, (משלי ח') אמר הגאון כמו שָׁלוּ, והטעם
 שגגת וכמוהו עַל הַשָּׁל, אע"פ שיש שפרשו בו על הסבה, כמו בְּשָׁלִי.
 ויאמר ר"א שהוא כמו שָׁלוּ כל בוגדי בגד, וב' הפי' נכונים א"כ אין
 להשיב על הגאון.

(נח) עַר פִּי יִבֹּא שְׁלָה, (נחמדי מ"ט) אמר הגאון כמו שָׁלוּ,
 ויאמר ר"א שטעה ג' טעיות, ולא אמר מאומה כי מצאנו ה' בסוף
 מלה תחת וי"ו לשון זכר שאינו נמצא כמו בתוך אהלה. גם מצאנו

נת נעלם תחת הדגש, ומצינו יו"ד נעלם למשך ואין להם מספר, והנכון בעיני שידבר על גלות שילה, ואלו כאשר אמרו רבים מגורת שלל, היה שלילו או מן ובשליחה היה שלו, ועוד למה יזכיר השליה תחת הבן? ופרשתי בספר הישר כי נבא על דוד, ושלה שם המקום בעצמו שהיה שם הארון, והטעם עד כי יבא קין שילה או עד יצא דבר שילה, ולו יקחת עמים שב לשבט יהודה וכן הכתוב מעיד: ויטש משכן שילה ויבחר בדוד עבדו.

נמ **שֶׁלֶף יָבֵשׁ**, (פסלס קכ"ט) אמר הגאון מלשון משנה שלפי קציר, ור"א אמר שהוא כמו שלף איש נעלו, ושני הפירושים נכונים הם בעיני.

ס **תְּשׁוּרֵי**, (ס"ס ד') אמר הגאון מנחה, וכמוהו ותְּשׁוּרֵה אין להביא, וטעם ר"א רחוק מעט.

סא **אֶשְׁחָה**, (פסלס ו') אמר הגאון שהוא כמו כאשר יִפְרֹט השֶׁחָה דרך משל, כי התקבצו דמועות במטתו ועלו משיחו, וב' בכל לילה משרת עצמו ואחר עמו כמו מאל אביך, ויאמר ר"א שהוא לשון רחיצה בארמית, ואחר שמצאנו לו חבר בל"הק אין לנו צורך לארמית, גם הוא משל לדברי ר' אדונים.

סב **בְּאֶשְׁמַנִּים כְּמַתִּים**, (יטעיס נ"ט) אמר הגאון שאין לו חבר וטעמו כפי מקומו, ור' אדונים אמר שה"א נוסף וטעמו שמונים ודשנים היינו כמתים, [?] א"כ מה טעם הב' ועוד כי דברי הנביאים כפולים.

סג **וַיָּבֵא גַם הַשָּׁטָן**, (חיו"ג ז') אמר הגאון שם אדם ויאמר ר"א שהוא מחמלאכים, וכבר הבאתי ראיה מחזקת דברי ר"א בפי' איוב, ואולי הגאון אמר כן בעבור שלא יבינו הרבים הסוד, רק אחד מני אלף שקשה לו לאמר שמלאכי ה' שטנים.

סד **אֶל הַנְּחִילוֹת**, (פסלס ס') אמר הגאון לשון תפלה מן ויחל משה, ור"א לא פירש מאומה, והנכון כי תחלת המזמור הוא

כמו ויקר
כן על סגולי
שאמר שרע
שלהם כאלו
דברי הגאון
אמר רודם
ואלו שנו
אין גדוליהם
הנבואות,
וא ירושלים
עם כשיראו
הרפה לה
הפכים וה'
שון משנה
ודת, ולא
ים?
ו, והטעם
כמו בשלי.
א"כ אין
כמו שלג,
ה' בסוף
גם מצאנו

כמו פיוט שטעמו על כך ועל כך, ואלו היינו יודעים אנה אותו מזמון
אז היינו מתפשטים לדעת טעם נחלות אולי הוא מל' נחלות לשון רבי

סה בַּפֶּתִי, (סלי ז') אמר הגאון מגורת בְּפֶה, ור"א אמר
מלשון משנה והוא נכון.

סו לֹא נִפְּל אֲנֹכִי מִפֶּם, (חיוז י"ג) אמר הגאון גדול, ואין
כאשר השב הגאון שטעמו כאלו יאמר אין אני גדול מכם וכמו
לדעת המפרשים הקדמונים ויפלו מאד בעיניהם, ואולם הר נופל יבון
ולדעתי שמלת ויפלו כמשמעה שנלאו ונפלו בעיניהם בעצמם, ופ
הר נופל הוא, ואך מעט רחוק, הר הנופל הוא הר עד שיבול, ונכ
שטעמו גבוה וגדול, כמו הנפילים; ואם אמר אומר למה לא אמ
הר נפול, אין לערער על השמות כי יצאו על משקלים שונים, והעבר
לא יאמרו רק משקל הפעלים, ולהיות לא נופל אנכי מכם כמשמ
כאשר אמר ר' אדונים קרוב מאוד.

סז לְתַלְפִּיזוֹת, (ס"ה ד') אמר ר"א שהגאון אמר כי הת' שח
וטעמו לתלוליות א"כ המלה שתים וטעמו לתלות פיות, כמו ח
פיות, והעד אלף המגן תלוי עליו ואינו רחוק, ורבי אדונים לא פי'
מאומה ויאמר ר' מדינוס כי הת' נוסף והיא חסר אלף כמו מִלְפִּי
מבהמות ארץ, והטעם שיוורה וילמד עוברי דרכים, ור' שלמה בר' יהודה
אמר שאין לו דומה וטעמו נפלאות.

סח לֹא שְׁעָרוֹם אֲבוֹתֵיכֶם, (דנ"ג ז') אמר ר' אדונים
הגאון פי' בו לא שערו לכם אבותיכם, והוא לא פי' בו מאומה
ויאמר ר' יצחק בר' שאול נ"ע שהוא מגורת לשעירים והטעם לא ה
בדעתם שיהיו שעירים; והנכון בעיני כמו ושערו חרבו מאד, ואולי כ
דעת הגאון והמלה מפעלים העימודים, וטעמו לא שערו מהם ר"ל ל
פחדו מהם, וכמוהו בני יצאוני שהטעם יצאו מכוני.

סט בְּדָמֵי יָמֵי, (יטע"ג ז"ה) אמר הגאון בלחלות והטעם
כגפן בדמך, וי"א בדמך מגורת דמות ואם הוא ל' כמו צו לצו, ור
המפרשים פרשוה בהכרת ימי כמו: ודמיתי אמך.

(ע) **לֹא אֶרְאֶה יְהוָה**, (ישעים ל"ח) אמר הגאון כמעט הודאה ולא הביא ראיה, ויאמר ר' אדונים כי איננו בכל המקרא ונוכל לתקן דברי הגאון, כי ראות מעשה אלהים היא הודאה.

(עא) **דוֹרֵי נֶסֶע**, (ישעים ל"ח) אמר הגאון מלשון ארמית, כמו מדור, ויפה פי' ואולי כל דורי מגורה זאת.

(עב) **מְזוֹרֹת בְּעֵתוֹ**, (חייז ל"ח) אמר ר' אדונים כי פי' מזרות כמו מזלות, ואינו ישר רק הוא כוכב שיקרא בשם זה אך שמות הכוכבים חמניים, וטעמו מן החדר תבוא סופה שלפעמים ה' משנה התולדות ונקרא חדר בעבור שאין ישוב בדרום כי כלו בצפון, ויאמר ר' משה הכהן כי מזלות שם רוח כמו וממזרים קרה, והכה דברי ר' אדונים.

(עג) **וְעֵשׂוֹ עַל בְּנֵי תַנְחֻם** (חייז ס) אמר הגאון כמו עם כמו יבואו האנשים על הנשים ויפה פירש ור' אדונים החריש.

(עד) **פְּרֻעוֹת אֵיבִיב**, (דניס ל"ג) אמר הגאון פורענות ואינו דחוק, ויאמר ר' אדונים כי הגאון אמר בפיוטיו מהוגד הגד, ואנהה מן אהה, ואני אשיבנו ידענו כי פיוטי כל אנשי מזרח כלם על זה הדרך גם רוב פיוטי אנשי מערב ומשפטם לבקש מלות זרות וקשות, ואין תימה על זה כי לא נודע דקדוק לשון הקדש עד קום ר' יהודה ב"ר דוד ראש המודקקים, ואם באנו לדקדק בספרים שאינם דרך חרוזים נמצא בהם טעויות רבות בדקדוק גם בטעמי המלות, אף כי בכל חרוז, ושואמרת כי ביום סגירי חברת חרוז לפני קרתו מו יעמוד הלא אתה אומר בחרוזים, ולב טהור לך ברא ואיך יוכל האדם לברוא לב אחר לעצמו הלא ידעת אם לא שמעת כי הבורא אהר? וזאת המלה לא נמצאה בכל המקרא מטעם זה כי אם על השם לברו.

(עה) — אמר עוד ר' אדונים כי הגאון אמר עיר תהלת כמו תהלות, וכמוהו נחלת שפרה, ור' אדונים דמם. ודעתי כי תהלת סמוך למלה חסרה כמו ושכורת ולא מיון, רק נחלת שפרה אינו כן כי הל'

בקמין גדול הפך כל סמוך על כן טעמו כמו נחלה כפי פי ר' משה הכהן. —

עו צוֹר תְּעוּדָה, (יטעיים ח') אמר הגאון שמור העדות חתום תורה לא רצה להתביאה כמו נְחָתוּם הספר, צוהו לכתבה ולולי זה לא היה ראוי לכתבה; ור' אדונים שתק, והנכון כי הדבר הפוך בטעם כי התום הוא על כן אמר הנביא המסתיר פניו מבית יעקב, וטעם לכתוב ספר ההתום בדניאל בעבור שהמשכילים יבינו ההתום בעת קץ.

עז פִּלְגֵי מַיִם, (איכס ג') הזכיר ר"א פי' הגאון [?] והוא נכון.
עח חֲשִׁמְמִים, (תפלים ס"ח) אמר ר' משה הכהן שהוא מגזרת השמונאי וטעמו סגן. —

עט בְּבֵרַת אֶרֶץ, (נחשית ז"ס) אמר הגאון כמו ל' והכ' אינו שורש ואין לו חבר, ור' אדונים אמר מגזרת כביד והוא נכון גם אם מעט רחוק. —

פ מִי פֶּעַל וְעָשָׂה, (יטעיים מ"ח) אמר הגאון שהוא עתיד כמו ועשה בצלאל ונכון הוא, גם יתכן היותו עבר כמו אף עשיתיו. —

פא וַתִּלֶּה, (נחשית מ') אמר הגאון שפי' ותלא — בחילוף ה' בא', ונכון שיתחלף רק בתהלת המלה שהוא נוסף בעבור שלא יתכן לעולם, ואני אומר שיתכן שפי' הגאון אינו בחילוף רק בטעם כאדם נלאה לא ידע מה יעשה, והוא נכון מוטפשות ר' אדונים כי מזה טעם לאמר שהשתטו אנשי מצרים? רק טעמו שלא ידעו מה יעשו, וכמוהו במתלהלה המראה עצמו כאלו לא ידע מה יעשה.

פב עַל אֵילַת הַשֶּׁחַד, (תפלים כ"ז) אמר הגאון כטעם כגבר אין איל, ויאמר ר"א שהוא כמו אילת אהבים ולא הזכיר לפי טעם; ולדעתי הוא תהלת פיוט, בדברי חשק או דרך משל כשיר השירים, והוא טעם בך בטחו. —

פג בְּרִיר, (יטעיים כ"ז) ויאמר הגאון כי כדור שורש כמו לכידור; ור' אדונים אמר שהתיבה משולשת והכ' נוסף ואינה כי

אם שניה כי אות המשך לא יספר גם לכידור אינה מלה מהומשת
רק משולשת. —

פד — ויאמר הגאון כי ישעיה היה לשונו צח ונעים ויאמר
ר' אדונים כי זאת טעות לפי שכל דברי המקרא הם דברי השם,
והטעות ביד ר"א כי טעמי המלות הם נכוחות ודמיונות יחד שם השם
בשמות הנביא והוא ירכיב הטעמים כפי כחו שקבל בתחלה מהשם
וכפי תולדתו ומשפטו לולי שאין ספר זה מוכן לדברים כאלה: —

פה — ויאמר הגאון כי שמות החיים לא יסמכו, ור"א אמר כי
יסמכו ויודעו ויאמר שנכון לומר יעקבום ויעקבנו, וזה טעות גדולה כי
לא נמצאו כזה בכל המקרא ועדיו עדי שקר כי הלבנון אינו שם הי
ובני היצהר הוא זית ואם הפי לפי דעתו בני היצהר ה"א לא בא
רק על שם שהוא כמו מין כמו שבט המנשה הלא תראה שיוכל האדם
לומר ישמעאלים כי ישמעאל שם המין ולא יאמר ישמעאלים לב'
אנשים ששמום ישמעאל, כי היחס דרך אחרת מהשם הפרטי: —

פו **הָאֱהָלִי** (יסוס' ז') מלת שם כולל וטעמו האהל שלי וזאת
דרך אחרת ואם היא זרה.

פז **וְהַיְיָלֶךְהָ** (ויחל' י"ח) אמר הגאון כמו האומרה בלבבה,
והמפיק בסוף בעבור אות ה' וטעה בו ר"א טעויות רבות.

פח **הַכֹּהֵן הַמִּלֶּךְ נְחוּץ**, (סמואל א' כ"ח) אמר הגאון כמו
לְחוּץ בחלוף נ' בל', ויאמר ר"א שהוא מגזרת וחצית את המלקוח,
וזה טעות גדולה בדקדוק כי הנ' שורש כנ' נבוב ולבב ולא יתכן היותו
מבנין נפעל ואלו במשקל נכון איך יאמר נחוץ מוחצית רק נחצה כמו
ואשר היה נעשה ליום אחד, ולדעתי דברי הגאון נכונים בטעם כי פי'
נחוץ כמו לחוץ רק לא יתחלף אות באות כי אם ש' בס' וז' עם צ'
ואותיות הנחת לבדם. —

פט **נְעַרְמִי** (סמות ט"ו) אמר הגאון כמו ערמת חטים ותמה
ר"א מפ' זה ואין לו פי' אתו רק בדרך דרש שאינו על פשוטו של
מקרא.

וַתַּעַן לָהֶם (שמות ט"ו) פִּי הַגֹּאֵן כְּמוֹ וַעֲנַתָּהּ וְנִכּוֹן הוּא, גַּם לְדַבְרֵי
ר' אֲדוֹנִים נִכּוֹנִים. —

צ) אֶרֶךְ הָאָבֶר (יחזקאל י"ז) אָמַר ר' אֲדוֹנִים שְׁפִי הַגֹּאֵן כְּמוֹ
עַל אֲבֵרְתוֹ וְשֵׁאִין לוֹ טַעוֹת כֻּלָּל.

צא) יִי הוֹשִׁיעָה, (תהלים כ') אָמַר ר"א שְׁפִי אוֹ מוֹשִׁיעֵנו אוֹ
מֹלֵךְ וְכְמוֹ מִוָּה לֵךְ הִים; וְלִדְעֵתִי הוּא כְּמוֹ שְׁמוֹעוֹ וְכִבְהָ אֹמֵר כִּי הוֹשִׁיעַ
ה' מִשִּׁיחֹו וְהַטַּעַם כְּאִשֶּׁר נִקְרָא קוֹל אֶחָד וְאֵנַחְנוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵינוּ נֹכִיד
הוֹשִׁיעֵנו בִּישׁוּעַת מִשִּׁיחֹו וַעֲנֵנו. —

צב) הַשְּׁמֹר רַהֲשִׁקֵט, (יסעים ז') אָמַר הַגֹּאֵן שֶׁהוּא לִשְׁוֹן
שְׁמִירָה, וְר"א אָמַר שֶׁהוּא מְגוֹרֵת וְשִׁקֵט הוּא אֶל שְׁמִרְיוֹ וְהַעֲדָה שֶׁהַמְלִיחָה
מִלְרַע, וְאִין זֹאת רְאִיָּה כִּי מִנְהַג הַנִּפְעֵל לְהִיּוֹת פַּעַם מִלְעִיל פַּעַם מִלְרַע,
כְּמוֹ וַיִּצְמַד וַיִּאֲסֹף מוֹשֶׁה וְכֵן יֵאמֹר הַשְּׁמֹר מִלְעִיל וְמִלְרַע כִּי אִין מִשְׁפֵּט
לִשְׁוֹן הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת הַפְּרֵשׁ בְּטַעֲמִים אִם הִיוּ מִשׁוּגִים בְּפַעֲלִים כִּי אִם
בְּשִׁמּוֹת וְטַעַם הַשְּׁמֹר וְהַשְּׁקֵט שִׁשְׁמֹר מַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה דַּק יִשְׁקוֹט
וְכִמוֹהוּ וַיִּירָאוּ מִכֶּם וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד וְהַעֲדָה עַל פִּי כִּי אִיךָ יַעֲשֶׂה פַעוּלָה
מְגוֹרֵת שְׁמִרְיוֹ וְהוּא רַחוּק מְאֹד. —

צג) צְלַמּוֹת, (חיוז ג') אָמַר הַגֹּאֵן שֶׁהוּא שְׁתֵּי מִלּוֹת, וַיֵּאמֹר
ר' אֲדוֹנִים שְׁנוֹסֵף הוּ עַל צֶלֶם וְהִבִּיא חֲבָרִים, וְאִינֶם דּוּמִים לוֹ וַאֲמַר
הַפְּרֵשׁ דּוֹנָה מִן פֶּרֶשׁ וְמָה יַעֲשֶׂה בְד' וַאֲיִנוּ כִּי אִם מִהַעֲקָרִים הַנִּקְרָאִים
מִלְכִים, יוֹלְפֵי דַעֲתֵי מִלַּת צְלַמּוֹת כְּמוֹ חֶשֶׁךְ וְהוּא עֵיקֵר וְעַל כֵּן לֹא
יִסוֹר לַעֲוֹלָם.

צד) בְּנֵאֵד בְּקִיטוֹר, (תהלים קי"ט), אָמַר הַגֹּאֵן שֶׁהוּא מִן
נֹדֵד, וְהִדִּין עִם ר' אֲדוֹנִים דַּק הוּא כְּמוֹ שְׁמוֹעוֹ שְׁדַמָּה עוֹרֵו לְנֵאֵד שִׁימוֹשׁ
בְּהִיּוֹתוֹ בְּקִיטוֹר מִקּוֹם עֵשֶׂן. —

צה) בְּמַנִּים, (תהלים ק"ג) אָמַר הַגֹּאֵן כְּמוֹ מִינִים, וַיֵּאמֹר ר'
אֲדוֹנִים שֶׁהוּא אֶחָד וְהַטַּעַם כֻּלִּי נִגּוֹן אֶחָד, וְדַבְרֵי הַגֹּאֵן אִמַּת בַּעֲבוּר

הי' והס' לשון רבים כמשפט ופעמים ישימו העברים הדגש תחת אות
המושך בחסר, א"כ הוא נגון בכלים רבים ולא כאשר נגונים ודבר זה
ידוע גם היום. —

צו תמוּ חֲרָבוֹת (תהלים ט') אמר הגאון מלשון חרבן, ויאמר
ר' אדונים מן חרב כטעם גוי אל גוי חרב, ואין זה טעם המקום הלא
תראה אחריו, ועדים נתשת, ויש ספרים שהתי' חטוף אע"פ שנכון
להיות פתוח, ודברי הגאון אינם רחוקים.

צז צָעֲקוּ וַיִּשְׁמַע, (תהלים ל"ד) אמר הגאון עם הצדיקים
ידבר ויאמר ר"א שמדבר לרשעים ודברי שניהם נכונים שיש פסוקים
דבקים עם הקדוב להם כמו ואם שלש אלה, ואף לאמתך תעשה כן.

צח מֵאֵיבִים מְנַהֵג, (תהלים ס"ח) אמר הגאון כמו מנהג,
ור"א אמר כי הוא כמו ממונו והנכון שהמלה זרה כי אין טעם לדברי
ר' אדונים, ואולי הוא מודרכת כמו עדנה את אשר עדן והטעם מכל
אויב שתבקש, הוא בידך, גם רחוק. —

צט פִּתְעַר מְלֻטֵשׁ עִשָּׂה רְמִיָּה, (תהלים נ"ג) כודת ומעוות
כך אמר ר' אדונים על הגאון — וזה לא יתכן — רק פי' הכתוב
שעושה רמיה ידמה לתער מלוטש.

ק יִבְהַגְמוּ עַל-מוֹת, (תהלים ת"ח) אמר הגאון ישיבנו לימי
עלומנו וככה פירש ר' משה הכהן ספרד, ור"א פי' מגזרת נעלם, ויקומו
טוענים עליו שלא תמצא זאת הגזרה במגזרת והראיתי להם עלמנו
למאור פניך, ואמרו כי פי' עונות עלומינו ולא דברו נכונה מהיות אחריו
למאור פניך הדבק עם דבר נעלם ולדעתי פי' עלמות מגזרת עולם,
והטעם הוא אלהינו עולם ועד, העומד לעולם הוא יהיה המנהיג שלנו
ואין טענה מחסרון הלמד כי העד ה' מלך עולם ועד, אמרתי עולם
חסר יבנה שפי' אינו כאשר חשבו רובי המפרשים ואם יוסיף לטעון איך
ידבר עלמות מגזרת עולם אין תימה כי אמר לעילום והכמינו דל עלמית

גם דברי

גאון כמו

ושיענו או

כי הושיע

הינו נזכיר

זוא לשון

שהמלה

גם מולדע,

אין משפט

ים כי אם

ק ישקוט

זה פעולה

ת, ויאמר

לו ואמר

הנקראים

ל כן לא

שהוא מן

ד שימשך

וואמר ר'

זת בעבור

קא) או הנסה אלהים, (דניס ד') אמר הגאון שהוא קדש
והעד הנסה בעבור שיש לו היכולת כי מזה טעם לאמר היש אל
שיעשה נכה רק הטעם שהשם עשה בעבורם מזה שלא עשה עם
גוי בעולם.

קב) לא אמון בם, (דניס ל"ג) אמר הגאון אמונה, ויאמר
ד"א שהוא תואר והטעם לשון יחיד כמו פסו אמונים, אמונים נוצר
ה', ואני אומר ששניהם נכונים כי מצאנו שומר אמונים שם ולא תואר,
וה"א אמון בלי ספק. —

קג) משתחיתם, (יחזקאל ה') נכון היות המלה מורכבת
מפועל עבר ומפועל הווה והטעם משתחיים עם השתחיתם כמו
יושבת בלבנון מקוננת בארזים. —

קד) העיר הזאת תשרף באש, (יזמיה ל"ח) לדעת בן קריש
הת' שלא לניכח כמו באור תשרף. ואין צורך, רק הת' לנוכח והטעם
שתסבב שרפתה וכאלו אתה תשרף אותה השליכה אל היוצר לבן
קריש שחסר מלת בית, וכשאמר אל היוצר כאלו אמר אל בית היוצר. —

קה) והצרותי להם למען ימצאו, (יזמיה י') אמר כי הטעם
למען ימצאו ביד האויב מבנין נפעל ולא אמר מאומה כי פי' הכתוב
שהשם יביא עליהם רבים ויצר להם והיו נחברים במקום אחר למען
ימצאו אותם הקולעים.

קו) עת נשברת מימים, (יחזקאל כ"ז) אמר שנכון היות
נשברת היבר עמה והנכון שתחסר מלת הית'.

קי) ושור בהמות יחיתן, (חנניק ז') אמר כמו יחיתך כי
הדבר עמו, ואני אומר שתחסר מלת מחשבותך הדומה לה.

קכ) וקאשת בעוריה אל יבגוד, (מלכי ז') [א' ר"א] ראוי
היותו תבגודו. וזאת טעות גדולה, כי היא שב למלת ברוחכם שימצא
לשון זכר ונקבה.

קט) וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ, (סוּסֵע י"ג) אָמַר ר"א כְּמוֹ עִמּוֹ, וְלֹא יִתְכַן שְׂוֹסִיף הַנְּבִיא, אֲלֵא שֶׁהַתְּנַבָּא עַל יַדְבַּעַם בֶּן יוֹאֵשׁ בְּבֵית אֵל, וְשֶׁב וְהַתְּנַבָּא עֲלָיו הוֹשַׁע בֶּן בָּאֲרִי וּבַעֲבוּר שְׁנֵיהֶם אָמַר כִּי הַמְּלֹאךְ מוֹצֵא יַעֲקֹב בְּבֵית אֵל בְּשׁוּבוֹ מִחוּרָן וַיְבַרְךְ אוֹתוֹ וְעוֹד נִשְׁאָר כַּח לְמִקּוּם וְשֵׁם יְדִבֵּר עִמָּנוּ.

קי) אֲרָאֵנוּ נִפְלְאוֹת, (מֵיכָה ז') אָמַר ר"א כְּמוֹ הִרְאֵנוּ וְלֹא אָמַר מֵאוֹמְהָ וּפִי יֹאמַר לְיִשְׂרָאֵל הַשּׁוֹמְעִים דְּבִרְוֹי שֶׁל נְבִיא מֵאֲרִיץ מִצְרַיִם אֲרָאָה בְּנִיךְ נִפְלְאוֹת וְזֶה לְשׁוֹן קֶצֶר.

קיא) בְּמִצְוֹת יָם כָּל חַטָּאתָם (מֵיכָה ז') אָמַר ר' אֲדוֹנִים הַנִּכּוֹן כָּל הַטָּאתָנוּ וְנִכּוֹן הוּא כְּמוֹ שְׂמַעוּ וְהִמּוֹ בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר בְּתַחֲלָה לְשִׁאֲרֵי נַחֲלָתוֹ, וְאִם טַעַן טוֹעֵן הֵלֵא קְרוֹב אֵלָיו יִשׁוּב יִדְחַמְנוּ, הִרְאֵנוּ לוֹ תְּבַלְעֵמוּ אֲרִיץ וְקְרוֹב אֵלָיו מִי כְּמוֹךְ בְּאֵלִים וְרַבִּים כְּכֹה.

קיב) אִם לֹא נִכְחַד קִימְנוּ (חִיוֹב כ"ג) אָמַר ר' אֲדוֹנִים קוֹמְתֵם וְאִינוּ פֶּעַל עִבֵּר וְרֵאוּי הִיָּה לְהַדְּגֵשׁ כְּמוֹ דִּיּוּגִים וְכִבְר פִּי בַּסֵּפֶר.

קיג) אִשָּׁה יִדְאֵת יְיָ הִיא תִּתְהַלֵּל, (תְּסַנִּי ל"ח) הוּא הַסֵּד כְּמוֹ הַנְּמוֹצָא בֵּית ה'.

קיד) פִּי יִבְשׁוּ מֵאֵלִים (יִסְעִיָּה ז') אָמַר ר' אֲדוֹנִים הַנִּכּוֹן תְּבוֹשׁוּ וְלִדְעֵתִי תַחֲסֹד מֵלֵת בְּנִיכֶם.

קטו) וְאֵלֶם פִּלְסָם תְּשׁוּבוּ, (חִיוֹב י"ז) אָמַר ר' אֲדוֹנִים כְּמוֹ כֻלְכֶם וְאִין הַטַּעַם כִּךְ אֲלֵא אַתֶּם וְאַחֲרֵיכֶם. —

קטז) זְרֻעֶם לְבִקְרִים, (יִסְעִיָּה ל"ג) אָמַר ר"א הַנִּכּוֹן זְרֻעֵנוּ וְלִפִּי דַעֲתִי זְרֻעֵ הַמִּקְוִים.

קיז) כָּל קְרוֹשִׁים עִמָּךְ, (זְכַרְיָה י"ד) אָמַר ר"א עִמּוֹ וְלִדְעֵתִי הַתְּנַבָּא לְנוֹכַח יְרוּשָׁלַיִם כְּכַתּוּב לְמוֹעֵלָה וְחִלְקֵךְ שֶׁלְלֶךְ.

קיח) פְּקוּחַ אֲזָנַיִם וְלֹא יִשְׁמַע, (יִסְעִיָּה מ"ג) אָמַר ר' אֲדוֹנִים הַנִּכּוֹן תִּשְׁמַע וְלִפִּי דַעֲתִי לֹא יִשְׁמַע הַשּׁוֹמְעֵי וְכַמוֹדוֹ: וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף. —

קיט) וְכָל פֶּתַח מְרוּטָה, (יחזקאל כ"ט) אמר ר' אדוניס כתף כמו כנף, וזאת טעות גדולה, גם טעה בפי' כתפות הוברות ובמלת ועמו פלשתים וכבר פי' —

קכ) וְאִם לֹא יִגְאֵל הַגִּידָה לִי, (יות ד') אמר ר"א הנכון תגאל ולפי דעתי אין צורך כי כן פי' ואם לא יגאל גואל אותה אדע כי אין זולתך לגאול ואהיה אחרך —

קכא) הַבְּנֵי יוֹסִיף, (ישעיה כ"ט) אמר ר' אדוניס הנכון אוסיף, ולפי דעתי הוא מבנין הקל מגורת ויספתי ליסרה ובמשקלו אתה תומך גורלי.

קכב) מִמַּעַמְדָּה יִהְרָסָה, (ישעיה כ"ג) אמר ר"א כמו אהרסך ואין צורך כי תחזור לאויב או להורס.

קכג) הַלֶּכֶה הִיא וַתִּזְנֵי שָׁם, (סוּסֵי ג') לפי דעתי הי' נוסף וכמוהו רביס.

קכד) בְּיָסִיר אֶת בְּנֵהּ, (דניס ז') לשון יחיד ורוב מקראות מלאים ממונו כי המדבר פעם ידבר עם הפרטים ופעם בדרך כלל כמו ויהי לי שור וחמור רק אביך הראשון חטא אינו על ידעם בן נבט שהמליכו ישראל ולא על פי ה'.

קכה) — ואשר הזכיר כי אלהים קדושים כמו קדוש, לא אמר מאומה כי למה פחד ממלת קדושים ושכח אלהים ותאמת שכל מעשה ה' על ידי מלאכיו על כן פעם יקרא בלשון יחיד ופעם בלשון רבים והשם הנקרא הוא לשון רבים ואסור לאומרו בלשון יחיד ואין ספק זה מוכן לדבר על סוד שם הנכבד והנורא כי עמוק הוא.

קכו) וַיָּבֹא אֵלַי אַנְשִׁים, (יחזקאל י"ז) על הגדול שבהם אמר כמו ויצאו עד חברון רמו לכלב לברו

קכז) וְאֵל אֲדַמַּת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבֹאוּ קֶצֶת מֵהָאֵלֵי (? וַיֵּאמֶר עַד (שמואל ב' י"ג) הנכון ששאל המלך ענה ואמר עד.

קכח וַיִּקְרָאָהוּ, (יסעים ל"ז) נכון הוא שלקח חזקיהו הספרים שהיו רבים והא' שהיה בו רוב הדברים פרשו לפני ה'.

קכט עָמַל הַפְּסִילִים תִּיבְעֶנּוּ, (קס"ט י') לפי דעתי תינע כל אחד ואחד אשר לא ידע וכמוהו בנות צעדה עלי שור, על בניה כי איננו, ונגיעותי נגנן, וקבל היהודים.

קל יְהִי אַחֲרֵיתוֹ לְהַכְרִית (פסלים ק"ט) הרבה ירברו לנקבה כמו לזכר וכמוהו כי יהיה נערה בתולה.

קלא לְיוֹם עֲבָרוֹת יוֹבְלוֹ, (חיות כ"ח) כולם התוציא מזרות בעתו פרשתיו סמך כל אחד.

קלב — ובמלת יִחוּץ פְּנִימוֹ (פסלים י"ח) אין צורך כי הוא לשון רבים כמו נעשה אדם בצלמו.

קלג וְעֲלֶתָהּ כְּאֹר (עמוס ח') יתכן היותו כמשמעו או אם הוא חסר י' אין תימה כי אותיות המשך ימצאו נוספים ונעדרים וככה לא יהל שם ערבי, מקרני רמים, כי על יום טוב בנו.

קלד וְעָשָׂה אֶח, (יחזקאל י"ח) יתכן היותו כמשמעו, והטעם איזה מהם תהיה, ולהיום אחד אינו נכון, כי איך יהיה אחד מאח, ודרך המתרגם אינה בדרך פשט.

קלה — ואתמה על ר' אדונים איך יתכן היות על דל שפתי כטעם דלותי, ואם הוא מגזרת דלותי יהי' ב' שרשים, כי הטעם יוכיח שהוא שורש או שניהם מעלומו הלמ"ד, ובא' הת' תחת הה"א. כמו שפתי, ע"כ באה המלה מלעיל כמשפט תפארה תפארת, אשה אשת, כי מוצאנהו במקום מוכרת, נפל אשת אין הפרש בין סמוך ובין מוכרת.

קלו שְׂרָשְׁרַת, (שמות כ"ח) נכפל הרי"ש, כי שרשרת גבלות הוא השורש הפך דברי ר' אדונים.

קלז סוּמְפְנִיָּא, (זניחל ד') מלה אדמית ואין צורך להזכירה:

מ ישר

קלח לְמִדַּת הַמֶּלֶךְ, (ד"ס ח' כ"ג) אמר ר' אדונים ומנדה בלו
והלך, יתכן פי' רק אין למדת המלך חסר נו"ן, תדע שיאמר בלשון
ארמי תנדה.

קלט גַּא מְאוֹר, (ישעיה כ"ט) חסר ה' מלמ"ד הפעל הנעלם
כמו צו לצו.

קמ בְּלִבַּת אֵשׁ, (שמות ז') אמר ר' אדונים כמו להבת אש
ואינו נכון כי לא יערר הה"א כ"א בסוף המלה שדומה לאל"ף המשך,
א"כ אין פירש כ"א בלב אש, ואין טענה למה לא נקדים וכו' האש כי
לא יזיק בעבור שנפת"ח הלמ"ד שמושקלי השמות משתנים אין קץ
להם, וכמו וכגנה אשר מים אין לה.

קמא צַד וְאוֹר, (ישעיה ו') גם זאת טעות גדולה ביד ר'
אדונים שפירש צוהר. ואינו כ"א כמושפטו, והטעם ואויב יראה והאור
שחשך בהדיסת המדינה ראה מועף צוקה.

קמב פְּלֵה בְּבֵית (שמואל ג' י"ח) הם ב' שרשים א' גם ה'
בסוף התיבה כמו לא יכלה מוכך לא תכלה רחמיק.

קמג הֵן תָּוִי, (חייז ז') הנכון תו, והטעם שאלתי ובקשתי
כי אלו כדברי ר' אדונים [?] היה תותי ולא תוי.

קמד סוּתָה, (נחשית מ"ט) כבר פי' שהם ב' שרשים מגזרת
סוּתָה מיסוה.

קמה לְבִיא, (ישעיה כ"ח) פתו"ח הלמ"ד על ה' בנין הנוסף,
כמו לשמיד, ולנפיל ירך, שאותיות המשך יוצאו נעדרים.

קמו עֶקְרָה שׁוֹר, (נחשית מ"ט) אמר ר' אדונים שפי' הגאון
חומה, ולשקול הדעת פירש שור ממש ולדעתי פי' הגאון נכון שהיתה
שכם מוקפת חומה, ואם אמר האומר למה אינו בשור"ק כמו עלי
שור? נשיב כי החול"ם והשור"ק יתחלפו בפעלים ובשמות.

קמו יִזְנֵת אֱלִים, (תסל"ט כ"ו) אמר ר"א שהגאון פי' מגזרת לא תונו והיא לא פירש בו מאומה והנכון מטעם חול"ם שהיא יונה ממש.

קמה בְּעֵים רִחוּ, (ישעיה י"ח) אמר הגאון שיכוך, ומאחר שבמלה זו יפרש המפרש כרצונו אין להשיב על הגאון.

קמה וְכִסְלִיהֶם, (ישעיה י"ג) פי' הגאון מזולות ור"א מחשה. ולפי דעתי הם כוכבים שהם בשני הסדינים ע"כ נקרא הא' ארום, הורגי הנמלים, וטעם וכסיליהם קרוב לגזרת על הכסלים.

קנ חֲמָגִים, (חיו"ב כ"ז) פי' הגאון אלול ונדאה שלא ישר פירושו לר"א, וידוע כי הוא מגזרת חמה.

קנא מְפֹשֵׁשׁ מִבְּטָם, (ישעיה כ') אמר ר"א שהגאון אמר שהוא כמשמעו, והטעם שהיו מביטים אליו. ואולי הגאון חפש דרך הטעם. אמנם לא יחסר המלה שאינו מאותיות המשך, וכי שמבטו אליו מבטחו עליו.

קנב אֶפְאִיָּהֶם, (דנ"ג ל"ג) אמר הגאון לשון אפ' ויאמר ר"א מגזרת פאה; והנכון שהמלה יתירה, אעפ"י שפי' ר"א גם היא נכון.

קנג הַלְוִיִּין, (ישעיה כ"ט) פי' הגאון המתמידים על היין ונהלמו לו, כמו והלמה סיסרא ויפה פירש.

קנר בְּשׁוּבָה וּבְחַת, (ישעיה ל') אמר הגאון בתשובה והאמת שהוא בהשקט וכמו שובה ה', וכמו אם ישוב ולא ישוב וזה פי' היפלו ולא יקומו, היחשבו ישראל שנפלו ולא יקומו אם ישיבו אלי ולא ישקטו במקומם, וכמו אם תשוב אלי תשוב, והעד שאמר בסוף, ולא תגוד, וטעמו כפול.

קנה — ואומר הגאון שיו"ד פסוקים הם זוגות; ואומר ר' אדונים שדבריו אמת בלתי שני פסוקים שאינם סמוכים. ואני אומה שסמך

גדה בלו
ד בלשון

ל הנעלם

הבת אש

המשך,

האש כי

אין קין

ביר ד'

ה והאור

גם ה'

ובקשתי

ים מגזרת

ין הנוסף,

פי' הגאון

ן שהיתה

כמו עלי

הגאון על אחד מהקדמונים וכבר פי' היו"ד שאינם סמוכים, וקשה שבכולם: ה' הטוב יכפר בעד, פי' בס' המאזנים.

קנו וְכָבֵד בְּרֵדָת הַיַּעַר, (ישעיה ל"ג) אמר הגאון ובעת הברד תברד ובעת החום תחום. ור"א לא פי' בו מאומה והנכון שה' יברד כי פעל עבר הוא. ע"כ ה' פתוח כמשפט, וטעם ברדת היער במורד היער ולא במקום ישוב.

קנו בְּפִלּוֹתָהּ, (ישעיה ל"ג) אמר הגאון מלשון ליאות, אולם פי' על טעם דבר כי מודקדוק הלשון לא יתכן, ונכון שהוא כמו כהתימך שהוא כפול כמשפט, וי"א שכמוהו יטה לארץ מנלם, והטעם כמעט רחוק.

קנח בְּחֵיל בְּבָר, (מלכים ח' י"ח) אמר הגאון שהוא כמו בחילי, ואעפ"י שבא כמו סמך נכון שסמך למלה חסרה, והטעם בחיל גוי כך וכך, והיה כבוד, וכן כ"ן הטוב, כ"ן מקום פלוני הטוב, וכן שומר מה מליל. הטעם אם מליל שלישי או תשיעי לחודש, כי בליל שודד ער מואב כמו בליל פלוני.

קנט הַמֶּלֶךְ הָאֲשׁוּר, (ישעיה י"ח) אמר הגאון כמו ארון חברית, ולפי דעתי הוא דרך קצרה המלך מלך אשור, הארון ארון חברית העם המלחמה העם עם המלחמה, הנבואה עודד הנביא הנבואה נבואת עודד הנביא, האוהלה שרה אמו האוהל אוהל שרה, ורבים ככה.

קס וְשִׁאֲנִיָּה, (ישעיה ל"ג) אמר הגאון כי הנ"ן נוסף, והטעם כמו שאונך ור"א החריש, ופי' הגאון נכון הוא, כי לא יכול מפרש לומר דבר אחר בעבור עלה באוני. ולפי דעתי רבוק למעלה, והטעם יען התרגוך אלי והתרגו שאנך.

קסא (כאן ולחבא חסד בכ"י) אמר הגאון שאין לו חבר, ופי' מקומו או חמתו, וכל המפרשים ור"א פירשו בעיניו והקוראים ספרו

יחשבו כי ידע לו חבר אולי הוא כמו עד כי יבוא שילה ישרת עצמו
ואחר עמו, כמו מזכירה דודיך מיין וב' באל שדי, וככה פי' כולדה
אפעה אשאג.

אמר אברהם המחבר: זה ספר התשובות שהשיב ר' אדונים
מצאתיו בארץ מצרים, והיו בו טעיות סופר הרבה, כי מנהג מחברינו
במקומות האלה, שלא יבדקו ס' הנכתב מהספר והנה הסופר הראשון
טעה, ויוסיף השני על הטאת הראשון פשע, עד שלא יוכל אדם
להנצל משיבושי הספר, והשם השוכן עד לבדו ישא עון כלנו כרוב
רחמיו. גם החעתק שהועתק מזמנו זה הספר היה מימים רבים ישן
נושן ולא מתבארים אותיותיו, והנייד התוך, והנתיבה משובשת,
והרבה טרחתי לתקן ולא תקנתי אחת מני אלף, ולו היו מגידי
ספרים בלשכת הגזית הרבה טרחם ושכרם מאוד.

וקשה

און ובעת

הנכון שה'

דת היער

אות, אולם

שהוא כמו

ס', והטעם

שהוא כמו

ה, והטעם

לוני הטוב,

לחודש, כי

כמו ארון

הארון ארון

עודד הנביא

ואוהל אוהל

נוסף, והטעם

יכול מפרש

גלה, והטעם

לו חבר, ופי'

הקוראים ספרו

